

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2023. március • XXXIV. évfolyam 3. (388.) szám

Ára: 400 Ft

- **Petőfi márciusa – mítoszok és valóság**
- **Magyar néprajzi filmesek sikere bajai anyaggal**
- **Életmentés, sportorvoslás, vadászat –
interjú a Baja Városért díjas dr. Huszár Gergellyel**
- **Aszteroidák, meteoritok és más „ufó-gyanús”
jelenségek a világban**

Fotó: Molnár Attila

9 771416 446126

Tartalom

- Petőfi márciusa (Mayer János írása)...3
- Lógás az iskolából (Sarlós István forrásközlése).....6
- Kis számmal nagy halat! (Masa György ismertetője).....7
- A posta története Baján (Kurtyák Mihály összeállítása. 2. rész).....9
- „Mindig is orvos akartam lenni...” (Zalavári László interjúja dr. Huszár Gergelyvel)..... 13
- Teofánia (Mayer István novellája).... 16
- Úfók, meteoritok, aszteroidák és azok földi becsapódása (Szederkényi Tibor írása)..... 18
- Újra szimatol a bácskai kopó (Mayer János recenziója)..... 22
- A hópehely (Gergely Józsefné írása, közzéteszi: Marosvásárhelyiné Gergely Anna)..... 23
- Böjt kezdetén (Szünder Dezső receptje)..... 24

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti
és kulturális folyóirat
Megjelenik minden hónap elején
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A Szerkesztő bizottság tagjai:
Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,
Masa György, Sarlós István, Sipos Loránd,
Szünder Dezső, Zalavári László

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó: Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

Előfizetés: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Felelős vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attula u. 15. Tel.: 79/428-944
Honlapunk: www.bajaihonpolgar.hu

A szerkesztőség a beküldött
kéziratok rövidítésének és stilisztikai
javításának jogát fenntartja!

Márciusi sirámok

Mayer János

■ Néha nem könnyű lapszerkesztőnek lenni. (Igazából sohasem az.) Azt még csak megszokja az ember, hogy egy-egy beküldött anyaggal olykor majdnem ugyanannyit kell dolgozni, mint a szerzőjének, hogy az megfelelő formában az olvasók elé kerülhessen. Nem egyszerű hónapokkal előre tervezni sem, hogy egy adott lapszám ne csak érdekes és tartalmas, hanem a lehetőségekhez képest aktuális is legyen. És persze azt sem árt időben átgondolni, hogy a nagyobb lélegzetű, mélyebb tartalmú, illetve rövidebb, „kis színes” anyagok aránya hogyan viszonyuljon egymáshoz. Már ha van miből válogatni.

Február közepe van, és engem „szétvet az ideg”. Közelít a lapzárta, új anyag szinte semmi, az előző, dupla szám megtöltésével kicsit ellőttük a tartalék puska-porunkat is. Mit csinál ilyenkor a főszerkesztő? Ír egy kétségbeesett levelet a szerkesztőtársaknak és aktuális írásait régóta ígérgető „külsős” szerzőknek – és vár. Kéziratra, visszajelzésre („Dolgozom rajta, rövidesen küldöm!” vagy „De jó, hogy szólsz, teljesen kiment a fejemből!”), netán „Kicsit kések az anyaggal, de nagyon igyekszem!” stb.), esetleg némi szabadkozásra („Ebben a hónapban nem jön össze, de legközelebb meglesz!”), esetleg „Totálisan el vagyok havazva, vizsgázom, vizsgáztatok, határidős munkáim vannak, beteg is vagyok...” vagy – ez még rosszabb – „Egyszerűen nincs semmi ihletem, alkotói válságban vagyok, képtelen vagyok egy sort is írni!”, de akkor legalább tudom, hányadán is állunk.

A legrosszabb mégis a bizonytalanság. Amikor semmi válasz sem érkezik. Mert ennek lehet oka az is, hogy a szerző tudja a lapzárta időpontját, és lázasan dolgozik, hogy 20-án éjjelre elküldhesse a kéziratot. (Ismerünk ilyen szerzőket.) Vagy az, hogy nem meri megmondani: – bár megígérte – nem kezdett hozzá időben az íráshoz vagy a szükséges anyaggyűjtéshez, és esélye sincs a munka elvégzésére. Vagy tényleg annyira dolga (elvégre nekünk senki sem főállású szerzőnk), hogy ki sem látszik belőle, és egy Honpolgár-cikk elkészítése a sokadik helyre került az elvégzendő feladatok között. Vagy csak lusta volt. Vagy szórakozott. Csak az a baj, hogy *nekem* mindegy; ha nincs elég írás – bármi legyen is az oka

–, nem lesz Honpolgár-lapszám. Ilyen szégyen pedig talán még soha nem fordult elő... Persze a szerkesztő reménykedik, hogy az utolsó pillanatban talán mégis befut valami, amivel nem is számolt; feltűnik egy új szerző, vagy épp huszáros hajrával valaki mégis pótolja a lemaradást.

Ebben a hónapban kicsit sok lett a szabadkozásból, lemondásból és a válasz nélkül hagyott üzenetből. A szerkesztő tehetetlen: nem fenyegetheti kirúgással a nem író szerzőt (hiszen nincs honnan); nem mondhatja, hogy megvonja a honoráriumát (merthogy külsősöknek eleve nem tudunk fizetni); nem riogathatja, hogy többé nem közöl tőle semmit (legközelebb is össze kell rakni egy lapszámot); és persze nem hajthatja az illetőt ostorral a billentyűzet elé azzal, hogy addig innen fel nem áll, míg meg nem szült 10 ezer karakternyi anyagot. Vagyis: *magad, uram, ha szolgád nincsen!*

Bár a főszerkesztőnél is hegyekben állnak a javítatlan dolgozatok, tanulói portfóliók, szervezi az előadásokat, versenyekre jár (és felkészít), könyvet szerkeszt, és meg épp próbál tanítani is – a vége az, hogy neki kell ülnie egy „vészhelyzeti” írásnak, majd meg kell írnia egy recenziót is, amelyet igazából későbbre tervezett. (Ahhoz meg, ugyebár, a vonatkozó könyvet is el kell olvasni, legalábbis nálunk ez a szokás.)

Aztán a sok lemondás után végül csak beérkezik néhány anyag (vannak azért megbízható szerzők is), elő lehet szedni a rejtett tartalékokat, és mire nekiülünk a főmunkatárssal és az olvasószerkesztővel összeállítani az új lapszámot, már arról kell döntenie, mit hagyjunk ki. Így megy ez majdnem mindig. Mint látható, azért elkészült a márciusi kiadvány is; vannak benne izgalmas és érdekes írások, némi aktualitás is – *csak én öregedtem éveket* közben, de azért reméljük, hogy az olvasó ebből semmit sem vett észre. (Ahogy talán abból sem sokat, hogy január legvégén kisebb katasztrófa történt a nyomdában: az egyszer már betördelt lapszámot előlről kellett kezdeni, és rohammunkában két nap alatt újraalkotni, mégis elkészült.) S hogy mi lesz áprilisban? Gondolom, kezdődik minden előlről; az alkotó pihen, a szerkesztő agyában meg forog a „gép”: lapzárta közelít, a siránkozás pedig sokat nem segít... Ördögi a kör. ■

Petőfi márciusa

Mayer János

■ „Március 15-ike volt. Ekkor írta meg a Talpra magyar! (helyesen: Nemzeti dal – M. J.) költeményét. Élő tanúja vagyok ennek a napnak: s elmondhatom, hogy az az óra, amelyben Petőfi e lángoló költeményét elszavalta a piac közepén, az ifjú Magyarország üdvrivalása között, fordulót képezett Magyarország történetében. Ettől a naptól számítja a magyar nép újjászületését; ezen a napon hullottak le a bilincsek a jobbágyok kezéről; ezen a napon lett szabadabb a föld és a szellem.

Ezt a napot »Petőfi napjának« nevezze a magyar nép; mert ezt a napot ő állítja meg az égen, hogy alatta végig küzdhesse a nemzet hosszára nyúlt harcát szabadsága ellenesével. Petőfi merész föllépése nélkül ki tudja meddig elforgatták volna a politikusok a szóbeszéd archimedesi csavarát. Egy reggeltől estig tartó fényes álom volt ez az egész nap. Egy folytonos gyönyör, mely olyan édes, hogy szinte fáj! Mint két egymáshoz láncolt fegyvertárs, mentünk e nap fátuma elé, Petőfivel.” – írta Jókai Mór 1892-ben, a *Petőfi Sándor élete és költeményei* c. kötetben, és ezzel maga is hozzájárult a Petőfivel kapcsolatos legendák megszületéséhez. Hiába volt ugyanis Jókai 1848. március 15-én a nap nagy részében barátja társaságában, emlékezete bizony megcsalta: a költő nem szavalta el „lángoló” költeményét a piac közepén, még ha – nem kis részben épp Jókai téves közlésének eredményeként – a Nemzeti Múzeum falán ma is emléktábla emlékeztet erre. (Petőfi naplójában sincs rá utalás.) Ettől függetlenül persze egyáltalán nem érdemtelenül használja az „élő tanú” a *Petőfi napja* kifejezést: a pesti forradalom előkészítésében, a városi eseményekben a forradalmár költőnek kétségkívül kulcsszerepe volt. Az más kérdés, hogy az 1945 utáni kultúrpolitika igyekezett a népi radikális („ős-kommunista”) költő politikai jelentőségét a nemesi eredetű forradalmárok (Kossuth, Batthyány, Görgei stb.) rovására alaposan felnagyítani, s olyan kultusz építeni, amely olykor az eseménytörténetet is eltorzította. Ennek egyik szembetűnő példája a *Föltámadott a tenger* (1953) c. filmalkotás, amelyben már Kossuthot is Petőfi „választja ki”, s ő tekinthető az egyetlen igaz vezérnek.

A nevezetes nap eseményei – már csak az évről évre megtekinthető ünnepek, emlékműsorok révén is – jól dokumentáltak és közismertek. Az alábbiakban a kortárs források és szakzerű életrajzi és történeti feldolgozások segítségével arra teszünk kísérletet, hogy bemutassuk, hogyan élte meg a 200

éve született költő 1848 márciusát, és milyen szerepe volt a polgári átalakulás folyamataiban.

1. „Március idusa” előtt

Petőfi életrajzírója, *Kerényi Ferenc* szerint költőnk már 1848 első két és fél hónapjában a forradalomvárás lázában égett, és ezt mind levelezésében, mind lírájában a világ tudtára adta. A szicíliai forradalmi mozgalmakról előbb értesült, mint azt a magyar sajtó megírta volna. „Bújj el, Jankó, mert háború lesz, már itt van a szomszédban, Olaszországban...” – írta békésebb természetű barátjának, *Arany János*nak még január végén.

Miután az európai forradalmi hullám (különösen a párizsi események) hírére 1848. március 3-án a magyar országgyűlésben elhangzott Kossuth nevezetes, az ellenzék főbb javaslatának törvénybe iktatását követelő felirati javaslata, a pesti Ellenzéki Kör (melynek Petőfi is tagja volt) elhatározta, hogy petícióval és tömegmozgalommal támogatja azt. A Kör Pozsonyba küldte *Irányi Dánielt*, aki Kossuthtól megbízást is kapott a tömegtámogatás demonstrálására, majd – amikor a főrendek vonakodtak a javaslatot napirendre tűzni – március 9-én megbízta *Irinyi Józsefet* (a Fiala Magyarország tagját) egy petíció aláírásgyűjtő akciójával. (A 12 pont első változata erre készült.) Az ifjú radikálisok úgy tervezték, hogy a március 19-i, József-napi vásár alkalmával, a Rákos mezején francia mintára szervezett „reformlakoma” keretében próbálkoznak majd a tömegek támogatásának megszerzésével.

Petőfi ezekben a szervezkedésekben nem vett részt, mert a hónap elején feleségével együtt betegeskedő öccse, *István* látogatására utaztak el Városlódre, és útközben még Veszprémben megszállva március 5-én megnézték régi színésztársa, *Szuper Károly* színtársulatának előadását is. (Petőfi itt, a Stingli-fogadóban, a Pesti Hírlapból értesült a párizsi februári forradalom kitéréséről.) „Amint eszméletemet visszanyertem, egy aggalom kezdett bántani – a jelszó ki

van kiáltva, gondolám, ki tudja, mi nem történt vagy történik, míg én hazaérek! Nélkülem kezdődjék a forradalom? Hah! Nyakrafőre siettem a fővárosba...” – írta a naplójába valamivel később. Petőfi naplója szerint nem volt jelen március 14-én, az Ellenzéki Kör gyűlésén sem, ahol a Pilvax ifjai egyesültek a „középponti ifúsággal” (a pesti egyetemi hallgatókkal), és lefűjték a tervezett reformlakomát. (Minderről Petőfi Jókaitól értesült.) Helyette arról döntöttek, hogy másnap délelőtt 10 órára tüntetést hirdetnek, eredetileg csak az elleni tiltakozásul, hogy az egyetem rektora eltiltotta hallgatóit a petíciózás bármiféle támogatásától. Csakhogy este 9 óra tájban befutott a bécs–pozsonyi menetrendszerű gőzhajó, és meghozta a bécsi forradalom hírért, ami a másnapi eseményeknek új lendületet adott. A márciusi ifjak úgy érezték, eljött a cselekvés ideje.

A Veszprémből való visszaérkezése utáni egy hétben Petőfi alig három verset írt; más kérdés, hogy ezek közül kettőnek (*Nemzeti dal*, *Dicsőséges nagyurak...*) – igaz, teljesen eltérő módon – kiemelkedő jelentősége lett a forradalom napjaiban. Előbbi keletkezéséről naplójába utóbb ezt írta: „A *Nemzeti dal* két nappal előbb, március 13-kán írtam, azon lakomára, melyet az ifúság március 19-kén akart adni, mely azonban az eddigi események következtében szükségtelenné válván, elmarad. Míg én az egyik asztalnál a nemzeti dal írtam, feleségem a másik asztalnál nemzeti fejkötőt varrt magának.”

2. Petőfi napja

Máig nem tisztázott, hogy március 14-én

A Pilvax-kávéház külseje 1848-ban.

Az átnevezett Pilvax kávéház 1848-ban

Petőfi megjelent-e a Pilvax kávéházban. (Utólagos visszaemlékezésekben többen is látni vélték.) A legendás helyszínt valójában ekkor már nem is így hívták; korábbi tulajdonosa, *Karl Pillwax (Pilvax Károly)* még 1846-ban eladta a kávézót *Fillinger János*nak, aki azonban a régi cégtáblát nem szereltette le, így sokan továbbra is a régi néven emlegették.

A radikális ifúságnak még március 15-én reggel sem volt egyértelmű terve, ahogyan tömegbázisa sem. Petőfi szerepe ekkor vált meghatározóvá, ő tudott ugyanis konkrétabb célt adni az ifjak radikális tenni akarásának: mindenekelőtt a sajtót kell szabaddá tenni! Az ifjak vezérkara (Petőfi, Jókai, *Vasvári Pál*, *Bulyovszky Gyula*) – miközben a többség reggel az utcán gyülekezett – Petőfiék Dohány utcai lakásán dolgozott: itt született meg a 12 pont ma ismert változata. Petőfi ezen túl Nemzeti dalát „adta” a nap eseményeihez: a neves nap folyamán elszavalta az ifjak kávéházában, az orvosi egyetemen, majd a szeminárium terén (ma: Március 15. tér), végül a nyomda előtt a Hatvani (ma: Szabadsajtó) utcában, míg a proklamációt mindenütt Jókai ismertette. A szabad sajtó e két első terméke így a vers pátoszával az *érzelmekre*, a 12 pont pedig az *értelemre* tudott hatni, s a Nemzeti dal gyűjtő hatású refrénje minden bizonynal önmagában is mozgósító erejű lehetett.

A kinyomtatott változatok – miután némi zavart követően az ifjak „a nép nevében” lefoglaltak egy nyomdagépet, és elutasították a cenzúrát – délre készültek el. (Magyar és német nyelven is, még a versről is készült egy gyors fordítás.) A forradalmárok egy része – köztük Petőfi – ebédje elköltése után a szerkesztőségeket járta végig, hogy a cenzúra megszűntét közölje velük, egy másik csoport pedig a Nemzeti Színház aligazgatóját, *Bajza Józsefet* kereste fel, hogy az aznap esti előadáson az eredetileg tervezett francia darab helyett *Katona* korábban éveken át betiltott *Bánk bán*ját játsszák, hiszen annak témája időszerű példázatnak tűnt.

A délután folyamán a múzeumkerti népgyűlésen Petőfit a hattagú bizottmányba választották, és ennek tagjaként – immár tízezres tömeg kíséretében – vonult a pesti városházához, majd a Helytartótanácsához. Utóbbinak a nagy tömeg láttán sok választása nem volt, pedig *Zichy Ferenc* ideiglenes elnök még délelőtt is egy átiratában a „csoportozás” felszámolását szerette volna elérni. Amint Petőfi írta: *„A nagyméltóságú helytartótanács sápadt vala és reszketni méltóztatott, és öt percnyi tanácskozás után mindenbe beleegyezett. A katonaságnak kiadatott a tétlenség iránt a rendelet, a censura eltöröltetett, Stancsics börtönajtaja megnyílt.”* A státusz-

fogyol kiszabadítása után Petőfi is a Tánccsicsot Pestre hozó tömeggel tartott, de a Nemzeti Színházba már nem jutott el, mert a városházán vett részt a Közbátorsági Bizottmány ülésén, amely éjszakába nyúlott.

A színházi előadás távollétében is jutott neki szerep, mivel a sok beözönlő miatt a Bánk bán előadás félbeszakadt, és a darabban Peturt játszó *Egressy Gábor* – más hazafias művek előadása mellett

– kokárdát viselve, közkívánatra kétszer is elszavalta a Nemzeti dalt. Az sem kizárt, hogy a férfikar is elénekelte, mert *Egressy Béni* a délután folyamán egy régebbi dallamra alkalmazta a szöveget. (A vers a következő napokban szinte minden magyarországi lapban megjelent, és hamarosan több német, francia fordítása, valamint számos megzenésítése született.)

Az előadáson jelen nem lévén Petőfi nem lehetett szemtanúja annak a sorsfordító jelenetnek sem, amikor *Laborfalvi Róza* (aki Gertrudist alakította) egy csók kíséretében feltűzte a kokárdát az ifjú *Jókai Mór* mellére, és ebből a gesztusból hamarosan szerelem lobbant. Miután ekkor ugyanabban a lakásban laktak, Petőfi persze hamarosan értesült barátja „ballépéséről”. Jókai és a nála nyolc évvel idősebb színész nő kapcsolatát sokan nem nézték jó szemmel: Róza alacsonyabb származása ekkor már kevésbé volt problémás, ám az, hogy az asszonynak ekkor már volt egy házasságon kívüli gyermeke (ráadásul egy nő embertől!), botránykönek számított. A színésznővel korábban szintén tapasztalatokat szerző Petőfi – miután nem tudta meggyőzni Jókait a kapcsolat megszakításáról – nem volt rest levelet írni annak anyjának és nővérének Komáromba, hogy azonnal jöjjenek Pestre, és szabadítsák ki a fiút a „bestia” karmaiból. (Mint tudjuk, ez nem sikerült, Jókaiék még abban az évben összeházasodtak, a két alkotótárs viszonya pedig átmenetileg megromlott.) De Petőfinek is jutott ideje magánéletre ezekben a forrongó napokban, hiszen tudható, hogy gyermeke, Zoltán 1848. december 15-én, azaz épp 9 hónappal a nagy nap után született meg. (A *Szabadság, szerelem* fontosságát ennél job-

Elkészültek a szabad sajtó első termékei: a Nemzeti dal és a 12 pont

ban szándékosan sem lehetne szemléltetni.)

3. Forradalom után, háttérbe szorulva

A márciusi ifjak érdemeit nem lehet elvitatni a forradalmi változások megszületésében, még ha az általuk propagált reformokat nem is ők találták ki. A március 15-i, pesti események nélkül azonban a pozsonyi diéta aligha igyekezett volna a reformellenzék javaslatait hamar törvénybe foglalni.

Képviselő nem lévén, Petőfi ebben a folyamatban közvetlen szerepet nem játszott, ráadásul a parlamenti ellenzék vezére, Kossuth – amint *Kosáry Domokos* fogalmazott – a pestieknek legfeljebb a használható segédcsapat szerepét szánta, az irányítást Pozsony és az országgyűlés kezében akarta hagyni. (Az országgyűlésre látogató Vasvárival finoman közölte is, hogy üdvözli ugyan Pest „hazafias hangulatát”, de eszébe sincs a vezetést az ottani, sok kérdésben egyébként is radikálisnak tűnő Közbátorsági Bizottmány-nak átadni.) Aztán mégis úgy alakult, hogy Petőfinek – akaratán kívül – komoly szerepe lett az utóbb áprilisi törvényeknek nevezett jogszabályok gyors elfogadásában.

Az történt ugyanis, hogy Petőfi még a forradalmi események előtt, március 11-én megírta *Dicsőséges nagyurak...* kezdetű versét, amelyben a felsőtábla halogató taktikája ellen lépett fel oly módon, hogy „új divatú nyakravalót” (azaz kötelet) és véres népfelkelést ígért az idők szavát nem értő arisztokratáknak („*Ki a síkra a kunyhókból! Miljomok! Kaszát, ásót, vasvillákat! Fogjatok! Az alkalom maga magát! Kinálja, /Ütött a nagybosszuállás Órája!*”) Bár a vers második felében ehelyett békejobbot kínál a nemességnek, a költemény hangvételét felolvasásakor még a Pilvax-kör is túl erősnek találta (veszélyeztetheti a tö-

rékeny ellenzéki egységet), így Petőfi barátai tanácsára elégette a kéziratot. Csakhogy a szöveget emlékezetből többen is lejegyezték, és az a következő napokban Pesten terjedni kezdett, majd a vers (vagy legalábbis annak híre) valamikor március 17-én vagy 18-án Pozsonyba is eljutott. A kontextust nem ismerő képviselők körében pedig ennek hatására elterjedt az az álhír, hogy Petőfi negyvenézer, kiegyenesített kaszával felfegyverkezett paraszt élén áll a Rákos mezején, hogy – ha szükséges – a jobbágyfelszabadításról szóló törvényjavaslatok elfogadását erőszakkal kényszerítse ki. Ebből ugyan egy szó sem volt igaz, ám az esetleges népfelkeléstől való félelem alighanem meggyőzte az addig vonakodó főrendeket Kossuth javaslatainak gyors elfogadásáról; a közteherviselésről, a jobbágyfelszabadításról és a papi tized eltörléséről szóló előterjesztéseket a Ház órákon belül megszavazta, a konzervatív erők is meghátráltak. (Állítólag, amikor kiderült, hogy a rémhír alaptalan, egyes követek a szavazás megismétlését szerették volna elérni.)

A hónap további részében Petőfi továbbra sem maradt tétlen, bár azt éreznie kellett, hogy befolyásuk csökken, és sokan – köztük Kossuth vagy a Közbátorsági Bizottmányban vele együtt működő Nyáry Pál – az eseményeket nem forradalomnak, hanem „békés és törvényes úton kivívott reform-diadalnak” tekintették. *„Forradalom van, barátom, s így képzelheted, mennyire vagyok elememben. Sokan el akarják mozgalmainktól e nevet disputálni, és miért? mert vér nem folyt. [...] Én forradalomnak tartok minden erőszakos átalakulást..”* – írta Aranyak március 21-én. Azt is tapasztalnia kellett, hogy számos kérdésben (az új sajtótörvény-tervezet, népképviselési törvény stb.) a Bizottmányban is kisebbségben maradt. Sokan ugyanis a főbb reformok megszületésével az eseményeket befejezettnek látták, és egyetlen feladatuknak a változások mielőbbi törvénybe iktatását tekintették. Petőfi és a radikális márciusi ifjak többsége viszont március 15-ében legfeljebb valaminek a kezdetét látta. Március második felében az ő javaslatára a forradalom színhelyei új nevet kaptak, tagja lett a Pest vármegyei Közbátorsági Bizottmánynak is, sőt nemzetőrök is jelentkeztek.

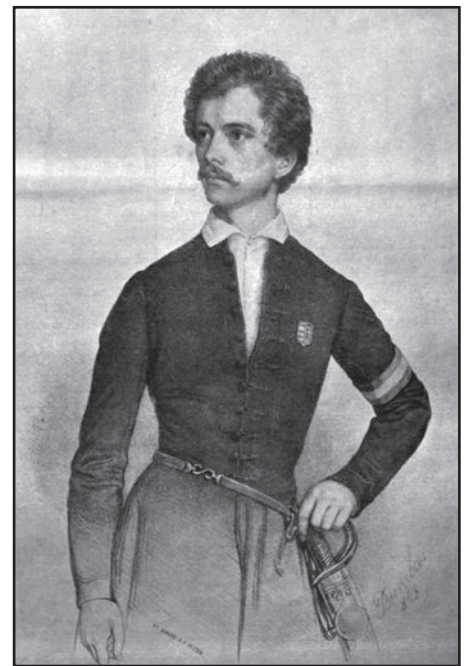
Március végén azonban az uralkodó halogatta az elkészült törvények szentesítését, főként azért, mert a bécsi kamarilla – miután úrrá lett az első bácsi forradalom sokkján – a pénz- és hadügyeket irányító udvari kancellária fenntartása mellett érvelt, és a vonatkozó törvényjavaslatok módosítását kérte. Petőfi ekkor úgy látta, hogy eljött az idő a forradalom továbbvitelére, a teljes nemzeti függet-

lenség kivívására, a köztársasági államforma propagálására. A költő a Közbátorsági Bizottmány március 27-i, múzeumkerti népgyűlésén már készenlétre intette a felháborodottan fegyvert követelő népet, és már azon gondolkodtak, hogy a Bizottmányt francia mintára nemzeti konventté kellene alakítani.

Ebben az időben írta meg *A királyokhoz* című versét, benne az egyértelmű refrénnel (*„Bármit mond a szemtelen hízelgés,/ Nincsen többé szeretett király!”*), amely röplapokon is terjedt, és alighanem szerepe volt abban, hogy a következő napokban zajlott tüntetéseken a pesti nép egy része a köztársaságot élte. (Más kérdés, hogy nem ez volt a magyar társadalom többségének álláspontja.) Nagyjából ugyanekkor született a nép erejét allegorikus formában megéneklő, politikai indulatoktól fűtött *Föltámadott a tenger...* is, de ez csak júniusban jelent meg, így az eseményekre nem lehetett hatása.

Csakhogy Bécs végül engedett a tiltakozásoknak, az időközben kitört itáliai háború miatt egyébként sem akarta feszíteni a húrt a magyarokkal. Ez azonban nem kedvezett Petőfinek és a radikálisoknak, főleg hogy vidékre Petőfi verse és a törvények elfogadásának híre lényegében egyszerre érkezett meg, így a „jó király” illúzióját a költemény nem tudta megingatni, a költőt viszont több oldalról is támadni kezdték, sőt azt is híresztelték, hogy megtévelykedett. A vers egyébként később „a címzett” V. Ferdinánd kezébe is eljutott, aki májusban már az új magyar sajtótörvény alapján eljárást akart indíttatni a szerző ellen, ebből azonban végül nem lett semmi. Az uralkodó végül április 11-én szentesítette az ország átalakulását biztosító törvényeket.

Petőfinek hamarosan tapasztalnia kellett, hogy a hozzá hasonló radikálisoknak – különösen vidéken – nem volt tömegbázisa, és a forradalmi táborban is kezdtek elszigetelődni. *„...a békés polgárok nagyon meg vannak elégedve, s csaknem nyilvánosan hazaárulóknak nyilatkoztatták azokat, akik ezentúl nyugtalankodni fognak [...] Most hát oszoljunk, ifjú barátim, kik a két héti nyilvános életben oly bátran és oly csüggedetlenül működtek, amint csak óhajtottam, isten veletek, a forradalomnak vége van... De nem, a forradalomnak nincs végre, ez csak az első felvonás volt.. a viszontlátásig!”* – írta csüggedten forradalmi naplójába. Radikális barátai persze továbbra is rajongtak érte (Vasvári: *„Mások éreznek, sejdítenek, gyanítanak: te beszélni és írni mersz, s azért imádjuk mi benned a lélekfüggetlenség félistenét.”*), de a nagypolitika már nem osztott lapot neki. A republikánusoknak egy idő után már csak a pesti utca, majd – egy május 10-i véres tüntetés után –

Petőfi mint nemzetőr, de már a republikánus Kossuth-címet viselve

a politikai klubélet maradt meg működési területnek. Petőfi így csalódottan fordult aztán szembe a – szerinte – gyámoltalan Batthyány-kormányral, „megalkuvó” mentorával, Vörösmartyval, fegyelmi vétségeit nem toleráló, korábbi érdemeit nem kellően értékelő katonai parancsnokokkal, de – szabadszállási választási kudarca után – még a szabadságra meg nem érett néppel is.

Persze Petőfi 1848/49 további részében sem maradt tétlen; a sors számos tért nyitott neki lapszerkesztőként (*Életképek, Nép Barátja*), népszónokként, képviselő-jelöltként, toborzóként, majd Bem erdélyi hadseregének – fegyvert nem viselő, önkéntes – katonájaként. Mindezek mellett azonban továbbra is elsősorban költő maradt: versei szinte életének utolsó pillanatáig reflektáltak a forradalom és szabadságharc szinte minden rezdülésére, annak sajátos olvasatú krónikájaként is olvashatjuk őket. Az események alakításában azonban 1848 márciusához mérhető szerep később már nem jutott neki, népszerűsége néhány hét alatt szertefoszlott, republikánus elképzeléseinek pedig nem tudott elég támogatást szerezni, anyagilag is tönkrement. Mindezeket nem viselte könnyen. Állandó tettvágya később sem hagyta nyugodni, így megadatott neki, hogy úgy haljon meg, ahogyan néhány évvel korábban megjövendölte: a világszabadságért folytatott harc mezején (vagy legalábbis annak közelében). Így nem kellett megélnie eszméinek, álmainak összeomlását, és áldozatával nemcsak a magyar irodalom, hanem a nemzet történetének is ikonikus alakjává válhatott. ■

Lógás az iskolából?

Sarlós István

■ Az 1868. december 15-én elfogadott népiskolai törvény teljes egészében megreformálta Magyarország közoktatását. Az elemi iskolai oktatást a gyerekek 12 éves koráig kötelezővé tevő törvény jelentősen átalakította a gyermeknevelés folyamatát. A 12 éves gyerekek kijárták az elemi iskola 6. osztályát, de itt nem fejezhették be a tanulmányaikat. A továbbtanulás lehetősége természetesen csak az anyagilag jobb helyzetben lévő, vagy ösztöndíjas gyerekek számára adódott, de utána a munkába álló fiatalok számára is kötelező volt az ismétlő iskola látogatása. Az ismétlő iskolába járók már nem tanultak új ismereteket, valójában az alapvető ismeretek – írás, olvasás és számolás – szinten tartása volt a cél. A magyar társadalom és gazdaság alapvető érdekének számított, hogy e nehezen megszerzett alapképességeket minél tovább megőrizték, gyakorolják az emberek. Az értő olvasás és a számolás képességének megőrzése számított elsődlegesnek, az írást kicsit mostohagyermekként kezelték. Az ismétlő iskolában télen hetente 5, nyáron 2 óra volt a kötelező tanítási idő, amelynek látogatásáról a szülőknek kellett gondoskodniuk. Magyarország ekkor iparosodó agrárország volt, a mezőgazdaságban dolgozó, 12 évesnél idősebb gyerekek e feltételeket a lehetőségekhez mérten teljesítették is; az iparban és a kereskedelemben tovább tanuló gyerekek számára viszont a rendszer érdekes kettősséget hozott.

A céhes hagyományokkal működő ipar és kereskedelem a tanulókat egészen máshogy kezelte. A céheket ugyan az 1872/VIII. törvénnyel felszámolták, egyben kimondták a szabad iparyakorlást, de a hagyományok még sokáig burkolt formában tovább éltek. A céhek megszűnésével a mesterek megalakíthatták az ipartársulatot, de az ehhez történő csatlakozás már önkéntes volt. A kisiparosok a gyárakkal – a nagyiparral – szemben vert helyzetbe kerültek, és ezért elsősorban az 1872-es törvényt okolták – pedig a közgazdasági törvényszerűségek mást mutattak –, így az 1884/XVII. törvénycikkben elérték ennek módosítását. Az új törvény korlátozásokat épített be a szabad iparyakorlásba, képesítéshez kötötte azt. Elkezdődött az ipartestületek megalakulása és működése. Az 1872-84 közötti időszak az iparosképzésben egy átmeneti, sok-sok problémával járó időszakot hozott, amelyben a céhes hagyományok és a kötelező oktatás elemei, ellentmondásai találkoztak, folyamatosan munkát adva a területileg illetékes iparhatóságoknak, Baja esetében

I. fokon a rendőrkapitányi hivatalnak, II. fokon a városi tanácsnak.

A hagyományos keretek között, a közoktatás előtti időben a gyerekeket már nagyon korán, szélsőséges esetben akár 6-8 évesen is inasnak adták a mesterek mellé, így hosszú idő alatt sajátíthatták el a szakma fogásait. 1868 után a szakma tanulásának kezdete 12 évesen indult, a kötelező elemi iskola kijárása után, de az ipari iskolai kötelezettségek többször is gondot jelentettek a mestereknek, akiknek alapvető érdekük az inasok munkája volt, nem pedig a munkaidőben iskolába járatás. Az ipari iskola ekkor az ismétlő iskolát jelentette néhány kiegészítő tantárggyal, például a rajzolás és további matematikai ismeretek elsajátítását. A mesterek egy része ezt feleslegesnek tartotta, amiből számtalan kisebb oktatásügyi eljárás született, amelyeket I. fokon Baja Város Rendőrkapitányi Hivatala, majd fellebbezés esetén II. fokon Baja Város Tanács, mint II. Fokú Iparhatóság folytatott le. Az oktatási törvény és az ipartörvény pontosan meghatározta az egyes szintek jogkörét. A kapitányi hivatal a tanács vagy az iskola bejelentése alapján indította el a vizsgálatot, beidézte a tanukat, a meghallgatásuk után rögzítette a tényállást a jegyzőkönyvben, és meghozta az ítéletét, amely az esetek jelentős részében pénzbírság volt. Ha a megbírságot fél elégedetlen volt az ítélettel, akkor a II. fokú hatósághoz, a tanácshoz fordulhatott fellebbezésével, amelyet akár szóban is megtehetett. Itt újabb meghallgatás következett, majd ismét egy ítéletozatal. Ha a megbírságot még ezzel sem volt elégedett, akkor III. fokú hatóságként a szakminisztériumot kereshette fel panaszával. Ha itt sem született elfogadható megoldás, akkor a bírósági eljárás következett, de ide csak nagyon ritkán jutottak el az ügyek.

Baján 1883 januárjában indult egy ilyen iskolalátogatás akadályozásáról szóló ügy Greiner József rézöntő mester és Kapots István asztalosmester ellen.

„1.348/1883.

A Tek. [Tekintetes] Városi Tanácsnak Baján.

Megkeresése a Keresk. [Kereskedelmi] és ipartanoda igazgatójának Greiner József és Kapots I. iparos mesterek megbírságolása tárgyában.

Hivatalos tisztelettel van szerencsém a tek. Tanácsnak jelenteni, hogy Greiner József rézöntő (Füredő utca 363. sz.) és Kapots I. asztalos (Fő utca 23. sz.) a műhelyeikben alkalmazott iparos tanulókat ismételt intés dacára az iparos iskolába nemcsak, hogy el nem küldött-

ék, hanem egyenesen kijelentették, hogy azt tenni jövőben sem fogják. Az ipartanodai bizottságnak f. [folyó] h. [hó] 26-án kelt határozatához képest felkérem a tek. Tanácsot, hogy nevezettek a törvényszabta bírságban elmarasztalni méltóztassék.

Baján, jan. 27. 1883.

Heller Richárd, igazgató-tanár.

Illetékes eljárás végett a rendőrkapitányi hivatal, mint elsőfokú iparhatósághoz áttéteik.

Baján, 1883. január 31-én tart. tanácsülésből.

Drescher, Polgármester.”

A Bajai Rendőrkapitányi Hivatal, mint Baja törvényhatósági jogú város I. fokú iparhatósága 1883. február 15-én folytatta le az eljárást mindkét mesterrel. Az iparügyek I. fokú eljárása minden esetben a vádlott és a tanuk meghallgatására, a tényállás pontos rögzítésére és a törvényben előírt bírság kiszabására korlátozódott. Erről természetesen jegyzőkönyv készült:

„Jegyzőkönyv

Felvétellett Baján a kapitányságnál 1883. évi február 15-én. A Keresk. és ipar tanoda igazgatójának 719/1883 sz. [szám] a. [alatt] tett feljelentése folytán.

Idézés folytán megjelenik Kapocs István asztalos mester.

Őn azzal vádoltatik, hogy műhelyében alkalmazott iparos tanulóit ismételt intés dacára az iparos iskolába nemcsak hogy nem járatta, hanem kijelentette hogy azt tenni jövőben sem fogja.

Az igaz hogy tanulómat nem küldöttem az iskolába habár meginttem ezért de azért nem küldhettem, mert még újonc és az üzleti dolgokban járatlan, nekem pedig az üzleti érdekekben hogy a mesterséget mielőbb tanulja hogy mielőbb használhasam.

Kapots István

Határozat:

Kapocs István asztalos iparos azon mulasztásáért, hogy iparos tanulóját az iparos iskolába nem küldötte, tartozik büntetésül a helybeni ipariskola javára 20 ft bírságot 8. nap és végrehajtás terhe alatt megfizetni.

Fizetés képtelenség esetén 4. napi fogással büntettetik.

A határozat indoklása az ipartörvény 42, 85 és 87. §§-aiban gyökerezik.

Mely határozat Kapocs Istvánnal és a Keresk. és ipariskola igazgatóságával írás-

ban közzéadni rendeltetik.

Kelt Baján a kapitányság mint iparhatóságánál 1883. évi február 15-én.
Scultéty, alkapitány.

A tekintetes városi Tanácsnak
Baján

Kapocs István az ellene fenti sz. a. hozott határozat vétele után szóbeli fellebezést jelentvén be; van szerencsém a hozott határozatot II. fokú illetékes elbírálás végett hivatalos tisztelettel felterjeszteni.

Baján 1889. február 28.
Scultéty, alkapitány."

Kapocs István asztalosmester fellebbezését március 1-jén továbbította a bajai rendőrkapitányság a városi tanácshoz, ahová március 4-én megérkezett. A tanácsülés, mint II. fokú iparhatóság a következő ülésén az érintett vallomását tartalmazó jegyzőkönyv alapján tárgyalta az ügyet. Március 7-én 2.893/1883-as szám alatt a következő rövid határozat született:

„Kapocs István szóbeli fellebbezése folytán Rendőrkapitányság f. [folyó] é. [év] 894 sz.

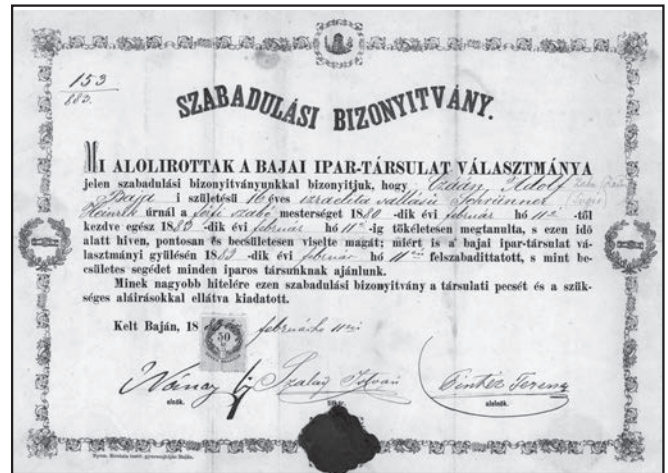
[szám] alatti jelentésével beterjeszti vádlott ellen ipar törvény elleni kihágás főből hozott marasztaló ítéletet a tárgyatokkal.

Ítéltetett:

A rendőrkapitányság I-ső fokban hozott ítétele melynél fogva vádlott a helybeli ipariskola javára 20 forint bírság fizetésében, behajthatatlanság esetén 4. napi elzárásra marasztaltatott, indokainál fogva helyben hagyatik.

Baján 1883. évi mártius hó 7-én tartott tanácsülésből.
Drescher, polgármester."

A városi tanács határozatát ezután visszaküldték a kapitányi hivatalhoz, amely március folyamán értesítette az érintett feleket a régi új döntésről. A történet itt befejeződött, a III. fokú iparhatósághoz már nem továbbították

Ipari iskolai bizonyítvány („szabadulólevél”) a 19. század végéről

az ügyet, igazából értelme sem nagyon lett volna, mivel a tankötelezettség teljesítésében való akadályozás egyértelmű szabálysértés, amelyet mindkét mester elkövetett. A bajai ipartestület megalakulása és működése az ipari tanulók képzését szabályozta, valamint az ilyen típusú ügyeket fokozatosan megszüntette. ■

Kis szerszámmal nagy halat!

A dobóháló – Baján készült dokumentumfilm nemzetközi sikere

Masa György

■ Ez év januárjának végén a magyar sajtóban végigfutott a hír, hogy a Magyar Néprajzi Múzeum által készített *A dobóháló – kisszerszámos halászat Baján* című dokumentumfilm nemzetközi elismerésben részesült. A Koltay Erika muzeológus és Csorba Judit Dorottya muzeológus–dokumentumfilm-rendező által készített munka az *Etnofilm Cadca 2022 biennálé Via Europa díját* nyerte el. Lapunk megkereste az alkotókat, hogy a Bajai Honpolgár kedves olvasói számára bővebb információval szolgálhasson az alkotásról, a mely városunkat is érinti.

A videó jelenleg a Néprajzi Múzeum *Megérkeztünk* című tárlatán tekinthető meg, egy kiállított dobóháló mellett. Ez a háló napjainkban készült a hagyományos módszerrel, de modern anyagból. A filmben Konyár Zoltán, az Országos Kishalász Érdekszövetség elnöke, bajai illetőségű halász szólal meg. A kiállított tárgyból kiindulva mondja el és mutatja be a 21. században is tradicionális eszközökkel halászó emberek tevékenységét, motivációit, gondolatait.

A halászat a Duna mentén az őskor óta folyamatosan végzett emberi tevékenység,

melynek következtében rengeteg tudás és tapasztalat halmozódott fel. Hazánkban a kereskedelmi célú természetes vízi halászatot több mint egy évtizede megszüntették. Szerencsére néhány eszköz használata továbbra is lehetséges a horgászattal meg egyező zsákmányolási feltételek mellett, rekreációs célú időöltésneként. Ez a döntés tette lehetővé, hogy a hagyományörző halászok még napjainkban is ladikba ülhesse- nek, és a halásztudás fennmaradjon.

A film készítői úgy látják, hogy a paraszti halászat az ipari civilizáció megjelenéséig jellemző komplex ártéri gazdálkodás utolsó elevenen megmaradt emléke. Az ártéri gazdálkodás évezredekken keresztül biztosította a Duna menti közösségek megélhetését, a természettel való együttélés fenntartható formája volt. A kisszerszámú halásztól ugyanígy távol áll a természeti erőforrások végsőkéig való kizsákmányolása. A film egyik erénye ennek a filozófiának a megjelenítése.

A halászat az eszközök elkészítésével kezdődik: Konyár Zoltánt látjuk a filmen hálót kötni és ennek a technikájáról beszélni. Elmondása szerint azonban az igazi tudás a környezet és a halak szokásainak mélyreható ismerete, a halászat ugyanis állandó tapasztalatszerzés, folyamatos tanulás. Több halászeszközt is felvillantanak a videóban, de mind közül a címszereplő *dobóháló* a leglátványosabb. Az ólomgolyócskáktól nehéz, vizes hálót a Dunán lebegő csónak orrából kell egy minden tagot, még a száját is igénybe vevő összetett mozdulatsorral forgatva a levegőbe hajítani. A kör alakú háló ott a forgás hatására kiterül, és jó esetben teljes területével esik a víz felszínére, hogy a mélybe süllyedve fogságba ejtse a mederben lapuló halakat. Végül a háló zsákszerűen összehúzható, és egyik zsinórjánál fogva a csónakba emelhető. Mindez nehéz, fárasztó és veszélyes művelet, de kétségtelenül a leglátványosabb halászati módszer. A közel hétperces film képsorai kiváló technikai megvalósítással mutatják be a dobóhálós halászatot, különösen szépek a magasból repülő drónnal készített felvételek. Ezeken kívül is bőven láthatunk szép képeket a Baja környéki tájról, feltűnik a Móric-Duna környéke és a Nagy-Duna erdős partvidéke. Mindez megkapó fényviszonyok mellett, hangulatos aláfestő zenével történik. A dobóháló a Sugovicán a vízimalom mellett és a halászpárti öbölben is repül.

A bajaiak számára, akik régen még látták a vízen munkába igyekvő halászokat, vagy ismerik *dr. Solymos Ede* munkásságát és a Türr István Múzeum halászati gyűjteményét, az eszközök bemutatása önmagában

nem újdonság. A halászatról szóló régi dokumentumfilmek azonban a korabeli technikával nem készülhettek ilyen professzionális megvalósításban. A többi engedélyezett halászeszköz (*kece, emelőháló, milling, varsa*) használatát is felvették a kutatók, ezek bekerültek a Néprajzi Múzeum gyűjteményébe, és a muzeológusok tervezik a nyersanyag további filmes feldolgozását. A múzeum folyamatosan végzi a modern tárgyak gyűjtését, ezért a dobóhálón kívül egyéb, napjainkban készített hagyományos halászeszközt is beszereztek. A tárgyak és az őket bemutató videók helye a Néprajzi Múzeum jövőben megvalósuló gyűjteményi kiállításának *Örökségünk termében* lesz.

A film mindenkinek lehetőséget ad, hogy elgondolkodjon az ember és a természeti környezet viszonyáról, a hagyományok továbbéléséről és megváltozásáról, a régi és a modern életforma fenntartásának lehetőségéről. Koltay Erika úgy véli, hogy a szlovákiai Etnofilm Cadca biennálé nemzetközi zsűrije is ennek a gondolatiságnak a sikeres bemutatását értékelte, amikor díjazta az alkotást. A néprajzi dokumentumfilm-fesztivál célja, hogy bemutassa a különféle emberi közösségek élő örökségét, hagyományait, életformáját. Így szeretnék felhívni a figyelmet a még jelen lévő kulturális sokszínűségekre. A fesztiválon húsz versenyfilm szerepelt a világ minden tájáról.

A videó egyelőre csak a Néprajzi Múzeum új épületében tekinthető meg. A Bajai Honpolgár internetes oldalán elhelyezünk egy linket, ahol a film előzetesét lehet találni, és biztatunk mindenkit, hogy személyesen keresse fel a Néprajzi Múzeum *Megérkezünk!* c. kiállítását. Ezúton is gratulálunk az

alkotóknak és a filmben szereplő halászoknak!

Az előzetes linkje

<https://www.etnofilm.sk/en/festival/submitted-films/183-the-cast-net-fishing-with-smaller-nets-in-baja> ■

Előfizetési felhívás

A Bajai Honpolgár lapszámainak ára éveken át nem emelkedett.

Az utóbbi időszak jelentős áremelkedései azonban bennünket is lépéskényszerbe hoztak, így 2023-tól mi is emelésre kényszerültünk, ám bízunk abban, hogy hűséges olvasóink így is kitartanak mellettünk, hiszen egy lapszámunk ára még ezután is olcsóbb lesz egy korsó sör áránál.

Áraink 2023. január 1-jétől a következőképpen változnak:

- Egy lapszám ára **400 Ft** lesz (dupla lapszám **800 Ft**),
- Éves előfizetés helyben (házhoz szállítással) **5300 Ft**,
- Éves előfizetés Magyarországon (postaköltséggel) **9800 Ft**,
- Éves előfizetés külföldre (postaköltséggel) **23 000 Ft**,
- Az online előfizetés **5000 Ft**-os díja nem változik.

Kérjük szíves megértésüket, maradjanak velünk ezután is!

A Bajai Honpolgár szerkesztősége és a Bajai Honpolgár Alapítvány kuratóriuma

A posta története Baján

2. rész: Az első világháborútól 1950-ig

Kurtyák Mihály

■ Az első világháború alatt a szolgáltatás a hátszágban akadozott: „Szombaton délelőtt kellemetlen meglepetésben részesültek a bajai postahivatal főkbérlői. Alkalmazottaik azzal tértek haza a postáról, hogy a postanyaga megérkezett ugyan, de nem lehetett elhozni, mert a postának nincsen embere, aki a főkbérlők postáját beosztaná. Szóval ez is a háborús kellemetlenségek közé tartozik.” (Bajai Független Újság)

A Posta és Táviráda Rendeleték Tára 58. száma közli, hogy Zsámbokrét Dezsőt Bajáról Temesvárra helyezték át, a Bajai Független Újság pedig 1917. augusztus 26-án tájékoztatja az olvasókat, hogy Zsámbokrét Dezső volt bajai postafőnök a Polgári Hadi Érdemrend II. osztályát kapta. Az új postavezető Horváth Endre felügyelő lett.

1918 augusztusában közli a Bajai Független Újság a posta 1914-es forgalmának adatait: „Postai megbízás: 1.000, Távirat: 35.000, Távbeszélgetés 547.000. Egy lakásra esett 32 darab levél, 37 darab csomag és pénz, 29 darab postautalvány, 17 darab távirat, 26 darab távbeszélgetés. Ezek beszédes számok, amelyek nemcsak a bajai postahivatal óriási fejlődéséről, hanem a bajai kereskedelem és ipar nagyságáról is tanúbizonyságot tesznek.”

A Monarchia 1918 őszén összeomlott, a bajok ide is elértek: „Leküzdhetetlen világitási nehézségek miatt a feladási főkbérlők, hatóságok és hivatalok számára a hivatalba szóló kézbesítési szolgálat további intézkedésig November 01-től reggel 9. órakor kezdődnek.” (Bajai Közlöny 44. szám)

1918-ban Baját is megszállták a szerbek, ezt követően november 30-án Bajai Független Újság erről számol be: „...a levél cenzúrázva van Baján a postán. Minden levelet átvásznak, ezért ajánlatos a közönségnek, hogy a leveleket ne zárják le és csupán a legszükségesebb dolgokat írják meg. Tilos dolgokat hiába is írnak, az ilyen leveleket nem továbbítják.” A kinevezett szerb főispán, Vojnics Tunics István a Magyarországhoz lojalis köztisztviselőket, tanárokat azonnal elbocsátotta, és a postai alkalmazottakat is felszólították arra, hogy tegyenek hűségüket, aminek eleget is tettek.

Trianon után a korábban megszállt, de Magyarországon maradt területekről a szerb csapatkivonás csak 1921 őszén fejeződött be. Az Új Élet így tájékoztatja a lakosságot: „A

A bajai posta dolgozói valamikor a két világháború között

bajai postahivaltól vett értesülésünk szerint a közönséges, ajánlott és értéklevelek felvétele 1921. aug. 27-től kezdve lehetséges. A levelek nyitva adandók fel. Értéklevelek feladói elhozzák saját pecsétnyomójukat, úgyszintén viaszt és gyertyát, a felülvizsgálás utáni lepecsételéshöz. Magántáviratok felvétele aug. 28-án kezdődik, melyek feladók előtt a rendőrségen és a cenzornál bemutatandók. Helyi távbeszélő és az interurbán is aug. 28-ával veszi kezdetét, ez utóbbihoz azonban szintén a rendőrség és a cenzor írásbeli engedélyre van szükség. Csomagforgalom 1921. szept. 1-én nyílik meg. A csomagokat nyitva kell hozni, majd a tartalom felülvizsgálása után a feladó által ellenőrző jelenlétében lezárandó. Vasárnapokon csak táviráda és távbeszélő működik, mikor is a díjak háromszorosa lesz szedve.” Októberben a telefon kapcsán írják: „A bajai m. kir. posta-táviráda hivatal felhívja mindazon távbeszélő állomások előfizetőit, kiktől a szerbek a megszállás alatt a telefonkészüléküket elvették, hogy az állomásra vonatkozó igényüket a postafőnöki irodában sürgősen jelentsék be. Tájékoztatásul közli a kir. hivatal, hogy az állomások után 1000 korona egyszer s mindenkor járulékos – kamatmentes kölcsön – továbbá 1200 korona évi előfizetési és 120 korona évi hozzájárulási díj fizetendő. Megjegyzendő, hogy a távbeszélő állomások bekapcsolása csupán a meglévő anyagkészlet arányában történik.”

A Posta és Táviráda Rendeleték Tára 1922.

évi 30. számában számol be arról, hogy „A kereskedelemügyi m. kir. miniszter Horváth Endre postai és táviráda főfelügyelőt az ügynevezett tanácsköztársaság idején tanúsított helytelen, de nem kommunista jellegű magatartása és kijelentése miatt közigazgatásilag megdorgálta.”

Grochmal István főfelügyelő vezetése alatt ismét felvetődött egy új postaépület létesítésének gondolata: „Tárgyalások indulnak meg, a város és a postakincstár között. Ezek szerint a már régebben megvásárolt területet, amelyen a Bárány szálloda van, a város hajlandó visszavásárolni és egy másikat ajánl fel helyette. [...] A vezérigazgatóság két szakértőt küldött Bajára, akik azt találták, hogy a Bárány szálloda Bende Imre utcai része postaépítésre sokkal alkalmasabb, mint Haynald utcai része, avagy a vásártéri, mert amellet, hogy forgalmi gócpontban van, közvetlen kijárással bír a vasút felé. A két kiküldött szakértő erre vonatkozó javaslatát a vezérigazgatóság elfogadta és a telekcsere telefonon is megerősítette.” A bajai öröme nem sokáig tartott: „Schmidt [helyesen Smith, Jeremiah Smith-ről van szó, aki a népszövetségi kölcsön felvétele kapcsán ellenőrizte Magyarország pénzügyeit – a szerk.] népszövetségi főbiztos ugyanis a szanálással kapcsolatosan felülvizsgálta az összes terveket és a bajai posta felépítését felesleges kiadásnak tartja, ezért nem is engedélyezi. Íme, a ráérünk politika hova

vezet. Most a postaépítést, ha egyáltalán lesz belőle valami, egy évtizedre vetette vissza.” (Bajai Újság, 1924. február) Szerencsére a város nem hagyta annyiban a dolgot, és Walkó Lajos kereskedelmi miniszter, Baja nemzetgyűlési képviselője az ügy mellé állt: „A mai nap folyamán érkezett a városhoz a kereskedelmi miniszter leirata, mely szerint Valkó Lajos kereskedelmi miniszter megtette az intézkedést a bajai postapalota építésének megkezdésére. E leirat alapján a Bárany szálloda Bende utcai frontjának lebontását haladéktalanul megkezdik.” (Döntött a miniszter a bajai postapalota építésének ügyében. Bajai Újság, 1924.)

A Bajai Újság 1924 júliusában hírül adta, hogy Grochmal István posta- és távírda-főfelügyelő nyugállományba vonult. „Bár rövid pár évet töltött el Baján mégis a legnagyobb közszeretetet érdemelte ki egyéniségével. Egész lénye a mások iránti jó akaratot és hivatali buzgóságát sugározta. Most midőn saját kérelmére megvál[ik] hivatalától kívánjuk azt, hogy pihenése kellemes legyen és örömeire szolgáljon annak tudata, hogy úgy az elhagyott hivatalának személyzete, mint Baja város társadalma mindenkoron a legnagyobb szeretettel fog reá visszagondolni.” Utóda Szendrey Ferenc lett. „Szegeden született 1882-ben. Ugyanott végezte középiskolai tanulmányait 1901-ben. Pályáját a szentesi postahivatalnál kezdte meg, mint gyakornok és egy év után elvégezte az 1902-1903-as tanévben a budapesti postatiszt képző tanfolyamot. [...] A bajai hivatal élére 1924. október havában nevezték ki. Kötelességtudó, pontos főtisztviselő, városszerte közmegbecsülésnek örvend. A vezetése alatt álló bajai postahivatal hivatása magaslatán áll.” (Bácskai Fejek Magyar Társadalmi Lexikon)

A Bajai Újság 1925 februárjában közli: „az új posta palota építését májusban megkezdik. Medgyaszay István mérnök elkészült a tervekkel és beterjeszti az illetékes felsőbb fórumhoz. Az új postapalota egyike lesz városunk legmodernebb épületének, melynek egyes hivatalai kiváló praktikummal nyernek elhelyezést. Építkezés megkezdésére az államháztartás költségvetésébe, mely június 30-ig bezárólag lesz érvényben, 50.000 aranykoronát vettek fel. A postapalotának 1926. év végéig fel kell épülni. Az új postapalota teljesen új felszerelést kap, önálló villanyteleppel. Telefonban is áttérnek új szisztémára, mely szerint kis villanykörte jelzi a központban a felhívó fél hívását.”

Az épület a Postaépítészet Magyarországon c. könyvben is szerepel: „A bajai postaház 1924-ben elkészült területi kimutatásában érdekes helyiségelnevezéseket és igényeket

Az 1925-ben átadott, máig működő új bajai postaépület

olvashatnak. Így pl. ruhatár 10 »tiszt« és külön 18 »szolga« részére, vagy »posták futtatása« (levélfeldolgozás); a négyszobás főnöki lakás mellett 3 db egyszobás lakás a házmester, a »háziszolga« és a fűtő részére. A tervezési megbízást miniszteri jóváhagyással Medgyaszay István műegyetemi tanár kapta, »aki már sok szép dolgot csinált«. A földszinti kőburkolat felső, födémmagasságban levő peremén a kőkockasor fagerendavégekre emlékeztet. A középrész ablakai mellett kétemelet magasan felnyúló sávok a természetet idéző, hasonlóan durván megmunkált kőből vannak. Itt az ereszvonalat félhatszög alakú oromzat töri meg. Ez adja Márton Ferenc festőművész sgraffitójának mezőjét. A kép a történelmi idők magyar hírszolgálatából meríti témáját.” Áprilisban Medgyaszay István leküldte a homlokzati sgraffító tervét, de megvalósítását csak akkor engedélyezte, ha garantálják az épület előtt húzódó Schwartz-féle ház lebontását. A megnyitárról a Bajai Újság augusztus 25-én számol be: „Az új posta épületet folyó hó 22-én átadták rendeltetésének. A költözés még 19-én este kezdetét vette s 21-én estére teljesen befejezést nyert. A megnyitás napján a legelső üdvözlő táviratot Demény Károly államtitkár vezérigazgatónak, az első ajánlott levelet pedig György Vilmos szegedi főigazgatónak küldte a tisztikar. ...Az épület tervrajzát Medgyaszay budapesti műépítész készítette s Antalfi Ferenc bajai vállalkozó építette fel.. A távírdája és telefonközpontja elsőrangú, a legmodernebb felszereléssel és berendezéssel. A közönség tájékoztatására leírjuk vázlatosan a postaépület berendezését. Földszinten, az első bejáratnál csak a csomag felvevő hivatal és raktárhelyiség áll. Kérjük tehát a

közönséget, hogy folytonos kérdezősködésekkel ne zavarják a tisztviselőt. A második bejáratnál található meg minden egyéb osztály: a csekk, utalvány, a távirat felvétel, a főpénztár, a rovatoló, levéltovábbító, ellenőrző, leadó és leszámoló osztály, továbbá a főnöki iroda és a hivatalfőnök iroda helyisége. A közönség rendelkezésére álló telefonfülkék is a földszinten találhatóak. Az első emelet baloldali szárnyában a főnöki lakás található. A második emeleten tiszt lakások sorakoznak egymás mellett.”

1926. január 16-án a helyi sajtó ezt írja: „A bajai m. kir. postafőnökség értesíti a nagyközönséget, hogy mától kezdve a Budapesten reggel megjelenő napilapok kihordására külön hírlapkézbesítőket állít be, akik vasárnap délután is házhoz kézbesítik a lapokat. Körülbelül hatszáz darab újság szétküldését vállalta ily módon a postafőnökség.”

1928-ban adták ki Barta József bajai postafőtiszt Bajai Díjnyomató a belföldi postacsomagok és a vidéki telefonbeszélgetések díjazásához c. kiadványát. A Pécsi Naplóban pedig 1930-ban a telefonvonalak bővítéséről írnak: „A postakincstár a bajai nagyforgalomra tekintettel elhatározta, hogy Baja–Budapest között kiépíti a második direkt telefonvonalat is, amely azonban csak meghívásos és előkészítő, meg hivatalos beszélgetésre lesz használható. Ugyancsak kiépített még január hó folyamán a Baja–szegedi direkt telefonösszeköttetést, Félegyházán át. Tavasszal megcsinálják a Baja–kalocsai vonalat, valamint a Baja–csátaljai áramkört levezetik Hercegszántóra.”

1931-ben Pest–Pilis–Solt–Kiskun Vármegye Hivatalos Lapja tájékoztat: „Bajaszentistván nagyközönséget 1930.11.01-től Baja városhoz

csatolták. Ennek következtében a Bajaszent-
istváni postahivatal elnevezés 1931.02.01-
től »Baja-szentistván«-ra változott.” A Baja
másik városrészén, az Erzsébet királyné
utca 56. szám alatt működő postaügynök-
ség, mely nyilvános távbeszélő állomással is
rendelkezett, 1937. július 1-gyel Baja 2 el-
nevezéssel, IV. osztályú postaként működött
tovább.

A Független Magyarország cikke szerint a
postakincstárnak 1937-ben sajátos „konku-
renciával” kellett felvennie a versenyt a hírek
továbbításában: „Postagalamb útján levelet
továbbítani – büntetendő cselekmény, vagy
legalább is súlyos jövedéki kihágás. Ez a nem
mindennapos érdekességű megállapítás an-
nak kapcsán került nyilvánosságra, hogy egy
fővárosi vállalat vidéki ügynöke különböző
cégektől és személyektől megrendeléseket
vett fel és ezeket közös borítékba helyezve,
a levelet a magával vitt postagalamb útján
küldte meg vállalatának. A posta panaszára
eljárás indult a vállalat ellen, mert az a pos-
tának fenntartott kizárólagos levélzállítási
jogát megsértette. A postatörvényhez fűzött
miniszteri indoklás szerint ugyanis minden
olyan cselekvés, amelynek levelek gyűjtése,
továbbítása, vagy kézbesítése a célja törvény
szempontjából berendezésnek kell tekinteni.
...a miniszteri indoklás szerint tehát a posta-
galambot is berendezésnek kell tekinteni. ...
Ez az eset azért érdekes, mert évek óta Baján
is megtörténik az őszi gyümölcspiacon, hogy
egy jánoshalmi gyümölcskereskedő posta-
galamb útján küldötte haza minden hetipiac-
ról a jelentését a bajai gyümölcsfelhozatalról,
illetve a gyümölcsárakról. Akkor nem avatko-
zott bele ebbe az egyéni levelezésbe a posta,
de a jövőben – úgy látszik – be fog avatkozni
és nem tűri az illegitim konkurenciát.”

A Bácskai Újság Negyvenesztendő bajai

közszolgálat után vonult nyugdíjba címmel
írja: „Őszi Béla postafőfelügyelő, a bajai
postafőnökség vezetője július elsejével
nyugállományba vonult. [...] szolgálati idejé-
nek érdekessége, hogy Őszi Béla kezdettől
végig a bajai postafőnökségen dolgozott és
annak legválságosabb esztendeit is közvet-
lenül élte át, egyúttal azonban működési
idejére esik a bajai postapalota felépítése és
a régi szűkebb keret kifejlesztése is. A nyuga-
lomba vonult Őszi Béla ideiglenes utóda dr.
Oltvai Máttyás szegedi postatitkár [...]”

1942. november 9-től 1944. október 19-ig
Garamvölgyi Béla volt a bajai postafőnök. A
folytatást a Bajai Hírlap 1945. július 5-i idézi
fel: „A hivatalt 1944. október 19. után Gálos
István és Major István vezették. Ők indították
meg a levél, az utalvány és a távbeszélőfor-
galmat, olyan időkben, amelyeket méltán
illett meg a történelmi jelző. Az ő érdemük
többek között az is, hogy a nyugdíj és min-
den anyagi támasz nélkül itthon maradt
nyugalmozott postások pénzhez jutottak.”
Azt is közlik, hogy 1945. május 25-től „Deáki
János felügyelő egy szakszervezeti gyűlésen
átvette a hivatal vezetését. Mint öröndetes
tény állapítjuk meg, hogy az új főnök, aki az
egész személyzet bizalmát és megbecsülé-
sét élvezte, elsimította a hivatalban mestersé-
gesen szított személyi ellentéteket s nyugodt
légműködést teremtett az újjáépítés munkájának,
amely ma már fokozott ütemben folyik. A
hivatal mintegy 100 főnyi személyzete szin-
te egymással versengve dolgozik a maga
posztján.”

Június közepétől egyre több szolgáltatás
vehető újra igénybe: „A postahivatal közli,
hogy az eddig szünetelt csekk és utalvány-
forgalom ismét megnyílt. Csekk az egész or-
szág területére, utalványok Nagy Budapestre
és a szegedi postaigazgatóság körzetében a

következő helyekre adhatók fel: Békéscsaba,
Cegléd, Gyula, Hódmezővásárhely, Kalocsa,
Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas,
Makó, Mezőtúr, Nagykőrös, Orosháza, Szar-
vas, Szeged és Szentés.” (Bajai Hírlap, 1945.
június 21.)

Az 1945. augusztus 30-án megjelent Bajai
Hírlap hosszan foglalkozik Garamvölgyi Béla
volt postafőnök perével, amelyben háborús
bűnökkel és népellenes cselekedetekkel vá-
dolták meg: „A Népügyészség Garamvölgyi
Bélát azzal vádolta, hogy egy magyar kato-
nai alakulatnak segítséget nyújtott a posta
megszállításához, hogy nyilas vezetőkkel tár-
gyalt és azokat mindenben segítette. A pos-
tahivatal személyzetét 1944. október 5-én
felszólította menekülésre, majd hamistanú-
zásra akarta kényszeríteni a postatisztvisel-
őt, hogy igazolási eljárása során személye
mellett kedvező tanúvallomásokot tege-
nek.” A lap szeptember 19-én viszont arról
tájékoztatja az olvasókat: „a Népbíróság
Garamvölgyi Bélát a népellenes és háborús
bűnöst [sic!] felmentette, majd elrendelte
azonnali szabadlábra helyezését.”

Ezen nehéz időszakban újra megrendezték
a postások „vidám kultúrdélutánját”: „Pén-
teken délután a volt csomagfelvételi helység-
ben nagyszerű vidám délutánt rendezett a
posta személyzete, amelyen megjelentek a
legszükségesebb szolgálatot ellátókon kívül
a posta valamennyi személyzete és azoknak
egyres hozzátartozói. A kultúrdélután várako-
záson felül sikerült. Idősebb alkalmazottak
megállapítása szerint ilyen jól sikerült, csa-
ládi melegtől fűtött kellemes délután a bajai
posta »történelmében« még nem fordult elő.
Mindenki jól érezte magát, lehullott a válaszfal,
együtt mulatott altiszt és tisztviselő. A
vidám délutánban alantas és felettes között
kialakult családias közelség őszinte és ez az
őszinteség a következő napok együttes mun-
kájában sem változott.” (Bajai Hírlap)

A lap beszámol a következőről is: „A posta
vezéregazgatóság Deáki János postafelü-
gyelőt megbízta a Baja 1. sz. postahivatal
végleges vezetésével. A hivatal személyzete
őszinte örömmel fogadta Deáki János pos-
tafőnökké való kinevezését, mert benne egy
demokratikusan gondolkodó és a dolgozó-
kkal együtt érző felettest kapott.” (Kinevezték a
bajai postafőnököt. Bajai Hírlap) Ekkor is elő-
fordultak kezelői hiányok, eltérések, melynek
rendezésére a Bajai Hírlaptól kértek segítsé-
get: „Ki vásárolt 1-én adópengőbélyeget?
A bajai postahivatal vezetősége felkéri
mindazokat, akik folyó hó 1-én (szombaton
délután 4 és 6 óra között) a postahivatal
kiszegítő osztályánál adópengőbélyeget vásá-
roltak, szíveskedjenek a postahivatal főnöki

irodájában jelentkezni. Ugyanis az esti zárlat alkalmával nevezett osztályon nagyobb hiány mutatkozott, ami a kezelő téves bélyegkiadásból származott. Ha e hiány nem térül meg, úgy azt a kezelőnek kell megtéríteni”.

A Bajai Hírlapból értesülhettünk arról is, hogy a bajai postán is történt B-listázás. Érdekes viszont, hogy a listán szereplők közül volt olyan, akiből később postavezető lett; akadt, akiről azt állapították meg, hogy vezetői állásra alkalmatlan, és olyan is, aki több évtizedes munkaviszony után később mégis a postától ment nyugdíjba.

A Magyar Távirati Iroda 1946. november 20-án Statáriális bíróság ítélezett két hírhedt bajai betörő ügyében címmel érdekes hírt közöl: „Egy kéttagú betörőtársaság, amely 14 betörés során kirabolta a bajai postát és annak páncélszekrényét is kiürítette s valóságosan rettegésben tartotta a város közönségét, szerdán állott a rögtönítélő bíróság elé. A két megrögzött bűnöző közül Morát Istvánt, aki a hartai fegyház szökött fegyence, 14 évi fegyházra, társát, Gorotics Sándort, 18 évi fegyházra ítélték.”

Az 1948-as év mulatsággal kezdődött, melyről beszámolt a Bajai Hírlap is: „A bajai postahivatal tiszti, altiszti és műszaki kara táncmulatsággal egybekötött jótékony célú farsangi műsoros estet rendezett az Ipartestületben. Prológust mondott Mérei Sándor író, majd »Az utolsó Verebély leány« című operettet mutatták be. A postás bál hangulatával a bajai farsang eddigi legnagyobb megmozdulása volt.”

Az újabb vezetőváltásról a Bajai Hírlap így írt: „Mérei Sándort, a 'kiváló munkás' jelvényt kintüntetett postafőtisztet, lapunk munkatársát felettes hatósága a bajai postahivatal vezetésével bízta meg. A hír városszerte osztatlan örömet keltett.” Mérei Bácsbokodon született, a második világháború után jelentős szerepet töltött be a város közéletében. Hosszabb ideig a Bajai Hírlap munkatársa volt, tagja volt a Tóth Kálmán Irodalmi Társaságnak, és a Nemzeti Parasztpárt titkári teendőit is ellátta.

A Bajai Hírlap 1949 elején tudatja, hogy Élüzem lett a szegedi Posta Műszaki Igazgatóságával a bajai építési csoport: „A munkaversenyek legutóbbi kiértékelése után a Posta Szegedi Műszaki Igazgatósága, hozzártartozva a bajai Posta építési osztálya, mint élüzem címet nyert. A bajai műszaki postások között nagy örömet keltett a hír - a többiek viszont fogadkoznak, hogy február 1-re a Bajai 1. postahivatal is követni fogja és az arany ötágú csillag a Bende Imre utcai központ homlokzatára kerül.”

Az újabb postás bál kapcsán azt tudjuk meg, hogy ennek keretében a színjátszók A

A bajai főposta épülete napjainkban, homlokzatán a régi díszítéssel

szabin nők elrablása című zenés bohózatot mutatták be: „...A darab időszerűségét az adta – jelenleg a fővárosban is műsoron van –, hogy keresztmetszetet mutat a kispolgári előítéletek őszintén és hamis alakoskodásával jellegzetes letűnt kisvárosi életnek. Az operett zenéjét Bédi Máté és Rábl Béla szerezték. Bédi Máté, a sok tehetséget mutató bajai muzsikusz zenekari hangszerezésében, Turányi András, Rábl Béláné, Maróti Józsefné, Farkas Lászlóné, Dzsida Bernátné, Rábl Béla, aki egyébként a darabot rendezte, Kovács István, Karlovics Sándor, Burai Imre és Wagner István a darab szereplői valamennyien részesei a sikernek. A darabot egyébként vasárnap megismétlik. A műsort követő mulatságon a megjelentek kitűnő hangulatban a hajnali órákig maradtak együtt.” (Bajai Hírlap, 1949. február 12.)

Hogy 1949-től a postákon új szolgáltatás vehető igénybe, arról a Bácsbodrog Népe ad hírt: „Június 1-től táviratilag lehet virágot küldeni az ország bármely részébe, minden postahivatalban virág-árjegyzéket függesztenek ki.”

1950 januárjában kitüntetések adtak át a Baja 1. sz. postahivatalban: „folyó hó 20-án este Fuller Lajos elvtárs a szakmai titkárság kiküldöttje a postás dolgozók nagy és lelkes tömege előtt ünnepélyes kezek között nyújtotta át Kovács István sz. b. titkárnak, Kővári László I. o. szakaltisztnek az »Élmunkás« kitüntetést és az evvel járó pénzjutalmat, valamint az 1 hónapi ingyenes üdülésről szóló utalványt.”

A Bács-Kiskun Megyei Népújság szerint újításokban is élen jártak a bajaiak: „A bajai postások is bekapcsolódtak az egyre szélesedő újítási mozgalomba. Hónapról hónapra újabb és újabb észszerűsítéseket alkalmaznak, melyekkel meggyorsítják a forgalmat és csökkentik az önköltséget. Huszár Tibor műszaki ellenőr legutóbb benyújtott újítása megszünteti az alközpontok biztosíték kiadásából származó üzemzavarokat, melyek eddig sok esetben megbénították a távbeszélőforgalmat. Járos István postafelügyelő havonta 5000 borítékot takarít meg azzal, hogy úgy készíti el a bérletszámoló jegyzéket, hogy annak azonnal a külsejére lehet írni a címezést és nem kell borítékozni.”

A szakmai ismeretek elsajátítása mellett abban az időben a postai dolgozók ideológiai, politikai képzését is fontosnak tartották, ezért két tanfolyamot is indítottak, de „sajnos” nagy volt a lemorzsolódás: „Baján az I. körzetben két alapfokú politikai iskolára gyülekeznek a párttagok. Mindig nagy esemény volt Pártunk életében az oktatási évad. ...Súlyos a hiba, mely a bajai postán megrendezett politikai alapfokú iskolánál mutatkozik. Gyökerei mélyek. Az üzemi pártszervezetnek hibája, hogy a politikai iskola hallgatói ennyire lemorzsolódnak. A posta dolgozói a sok munkával magyarázzák azt, hogy miért nem vehetnek részt a tanulásban.” (Bács-Kiskun Megyei Népújság)

- Folytatjuk -■

„Mindig is orvos akartam lenni...”

Dr. Huszár Gergellyel hivatásról, sportorvoslásról, a rendszerhez adaptálódásról

■ *E havi beszélgetőtársunk ugyanazon évjáratba tartozik, mint a februári, de az övé egészen más pályafutás, bár az ő édesapja is megszenvedte a Rákosi-korszakot. Általános iskolásként őt is megbüntették, mert az 1956-os események idején szavalt a falujában. Ezek után pályaválasztása is nehezen indult, végül mégis megtalálta azt a hivatást, amely mellett most is kitart. Bő fél évszázaddal ezelőtt az ország távolabbi vidékéről a katonaság révén került Bajára, de aztán – miután családot alapított – itt is ragadt. Dr. Huszár Gergellyel, a bajai Szent Rókus Kórház baleseti sebész-ortopéd főorvosával beszélgettünk, többek között annak apropóján, hogy munkája elismeréseként a decemberi ünnepi képviselő-testületi ülésen Baja Városért kitüntetést vehetett át.*

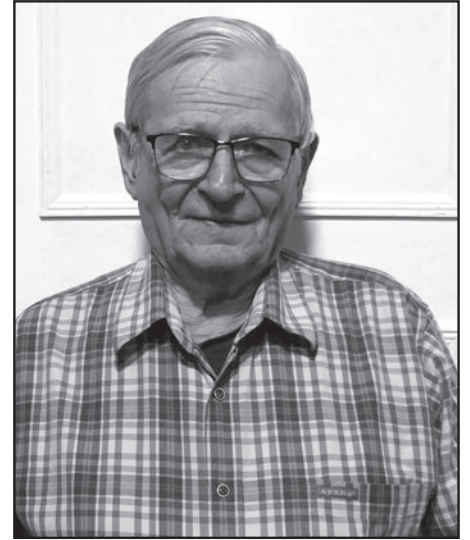
Zalavári László

■ – Szolnokon születtem 1943. július 27-én, de tanyán éltünk egészen 1949-ig, amikor is a Rákosi-korszak emberei elzavartak onnan minket, így beköltöztünk Nagykorű faluba – Magyarország cseresznyéskertjébe –, egy Szolnoktól 25-km-re, északkeletre található településre. Édesapámat szintén Huszár Gergelynek, édesanyámat pedig Majzik Mária-nak hívták. Az ő családját mintegy 300 évvel ezelőtt telepítették a faluba Felvidékről. Tanulmányaimat a tanyasi iskolában kezdtem, ahol délelőtt az 1-4. évfolyam, délután pedig az 5-8. tanult. Amikor átkerültem a falusi iskolába, ott kissé rá kellett kapcsolnom. Apám gazdálkodott, nem foglalkozott a társadalmi és közélet történéseivel, ennek ellenére 8 hónapra elvitték. Miután kiszabadult, járt Szolnokon, és utána azt mondta: „Kisfiam, a dolgozó parasztság csak szövetséges, inkább átmegyek proletárba!” – így előbb segédmunkás, majd szakmunkás lett. Ő volt a faluban a villanyáram „orvosa”. Bárhol bármi elektromos baj adódott, őt hívták, még 70 éves korában is fogta a mászóvasakat, és felment a villanyoszlopra. Már orvosként dolgoztam, amikor évfolyam-találkozó előtt kiküldtek mindig egy névtelen körlevelet, többek között azzal a kérdéssel, hogy ki volt az, aki szakmailag és emberileg a legjobban hatott rád. Odaírtam, hogy az apám, mert megtanított emberségre.

Jó tanuló voltam nyolcadik osztályban 1956 őszén, amikor szólt az igazgató, hogy lesz itt egy gyűlés, mondjak el egy verset. Így is történt, csak hogy ennek következményeként később két évig nem vettek fel az egyetemre, igazgató úr pedig kapott két év letöltendő börtönbüntetést. Annak ellenére, hogy ő nyugtatta a népet, hogy más világ lesz, igazságos bíraskodás, ezért ne lincseljék meg a párttitkár...

– Középkorába Szolnokra járt?

– Nem, Törökszentmiklósról, a Bercsényi Miklós Gimnáziumba, ahol összeszedték a tehetséges falusi gyerekeket, és volt egy 50 fős fiúkollégium. Az igazgató, Szokolai György (Gyurka bácsi) nagyon ösztönözte a diákokat a tanulásra: aki csak 4-est kapott, azt szinte rossz szemmel nézte. Szemben, a főút túloldalán volt a lánykollégium, melynek vezetője Horváth Ilonka néni volt – aki kicsit is elmerült a főzés világában, az ismeri a nevet. (Egy generációk sora által használt, közismert szakácskönyv szerzője Horváth Ilona volt – a szerk.) Alacsony, kissé molett hölgy volt, tele étellel, a lányokat nemcsak főzni tanította meg, de gyakran késsel-villával enni, teríteni, sőt még öltözködni is. Osztályunk kétharmada jelesre érettségizett, közte én is. Miután hazaérkeztem az örömhírral, édesanyám azt mondta, hogy tegyem le a táskámat, és menjek ki, segítsék apámnak, mert reggel óta kapál 4 sor kukoricát. Ez volt a dicséret. Ezt követően felvételiztem a szegedi főiskolára matematika-fizika-testnevelés szakra, gondolván, hogy a protekciók, az elvtársak gyerekei úgysem szeretik annyira a matekot. Az írásbelim nagyon jól sikerült, akárcsak a testnevelés vizsga, majd jött a szóbeli, ahol a KISZ-titkár megkérdezte, hány hold földje volt apámnak. Közöltem, nem tudom pontosan, de heten voltak testvérek, erre azt válaszolta, hogy a nagypapának volt mit aprítania a tejsze. Mindent tudtak rólam. Nem szóltam semmit, mert én hiszek a predesztinációban, az eleve elrendelésben. Nagypapám megúszta Szamuelyéket, majd a bejövő románok elől is menekülnie kellett, a tüdőbaj viszont utolérte. Így aztán felálltam, és otthagytam a felvételit. Egy hét múlva már a kispesti textilgyárban dolgoztam, akkoriban ez a város szélén helyezkedett el, és mintegy 3000 ember dolgozott ott. Moldova György A szent tehén c. könyvében is szó esik róla.

Dr. Huszár Gergely

Nem bántam meg az itt töltött időt, szoktam mondani, hogy ez volt a „kültelki akadémia”, mert ide nem a belvárosból jártak a munkások, és a szolidaritásra jellemző, hogy 10 fillér órabér emelésért megölték volna egymást. Nagyon sokat tanultam itt.

– Mikor vették fel az orvosi egyetemre, és egyáltalán miért változott a továbbtanulási szándék?

– Mindig is orvos szerettem volna lenni, csak tudtam, hogy nagyon nehéz a felvételi számomra. Ezért elsőre tanárnak jelentkeztem, ahogy említettem, sikertelenül. Másodjára már ide adtam be, közben előkészítőre jártam, és beléptem a KISZ-be, mert láttam, hogy ingyen adják a belépőjegyeket az Operaházba, az Operettszínházba, minden hónapban neves művészek lépnek fel műsorral, és ez tetszett, az ideológiai rész nem volt annyira erős. Talán ennek is köszönhető, hogy az újabb szóbelin már nem kérdeztek a családomról, és simán felvettek, de azért kellett a sikeres vizsga is. A szerencse is mellém szegődött, mert a falumban a tanácsitkár összeveszett a doktorral, és amikor megtudta, hogy orvostanhallgató lettem, hivatott, és mindjárt ösztöndíjat is ajánlott arra az esetre, ha a diploma megszerzése után visszamegyek 6 évre. Akkoriban a havi 1000 forint hatalmas összeg volt, főleg egy kollégistának. A szegedi egyetem kisebb, ennél fogva sokkal családiasabb is volt a budapestinél. A vizsgán a professzor mondta, amikor kimentem elé, hogy láttam, maga ott ült az órán a második sorban balra, sokat irkált, jegyzetelt.

Úgy tanultam, hogy mindent hármásra tudjak, de azért ment ez jobban is, így *Summa Cum Laude* végeztem, egyetlen utóvizsga nélkül.

– *Hol kezdődött az orvosi pályafutása?*

– A szolnoki kórházban kezdtem el dolgozni 1969. október 1-jével, a baleset, egy nagyon jó főorvos szakember keze alatt. Azt is észrevette, ha az egyik takarítónő összeveszett a másikkal, de hogy az orvosai hogyan élnek, arról semmit nem tudott. A következő év májusában megkaptam a katonai behívómat Bajára. Este vonatra ültem, reggel megérkeztem, majd kigyalogoltam a Vaskúti úti laktanyába, ahol bejelentkeztem. Az állomány egészségügyéért feleltem, illetve az ételmezést is ellenőriznem kellett. Bent laktam a gyengélkedőben. Egyszer jött a szakács, mondván: „*Baj van, doktor úr, zöld a konzerv!*” – mindent kidobtam. Reggel jött a parancsnok, Kocsis alezredes, egy szigorú, de nagyon rendes tiszt, aki azt mondta a beszerzőnek, hogy mindent neki kell kifizetnie. Elővettem a szolgálati szabályzatot, ami mindig nálam volt, és kívülről tudtam, abban az állt, hogy nemcsak akkor kell kidobni az ételt, ha tönkrement, hanem akkor is, ha undorkeltő. Jóban voltam a parancsnokkal, hozzám fordult, ha valami segítség kellett. Egyszer szólt, hogy el tudnám-e intézni, hogy az egyik tiszt feleségét egy „rendesebb” doktor fogadja. Felhívtam *Újsághy*

tanár urat, aki belgyógyász főorvos volt, bemutatkoztam, és megkérdeztem, hogy tudná-e fogadni egyik betegemet. Közölte, hogy 13 órákor várja. Ez nyomot hagyott a parancsnokban.

– *A katonaság után is Baján maradt, miért?*

– Megfogott az itt élő emberek sokszínűsége, a jó konyha, a déli mentalitásból adódó „lazaság”. Le szerelést követően jelentkeztem a kórházban, és 1971. április elsejével *Bitó* főorvos úr fel is vett a baleseti sebészetre. A legnagyobb dolog, amit tőle tanultam, hogy nem kell tisztelni a főnökséget. Akkor még igencsak élt a „feudalizmus” az egészségügyben: ha meglátott egy módosabb beteget, abban a pillanatban már ő foglalkozott vele, ő operálta meg. Annyi hajléktalant, cigányt, egyebet műtöttem, hogy számát sem tudom, de megtanultam a szakmát.

– *Miért éppen ezt a szakterületet választotta?*

– Egyetemista koromban mentőztem, és jó kapcsolatom volt a baleseti sebészekkel, komoly kihívást láttam ebben. Én szeretem, hogy itt döntések sorozatát kell meghozni, gyorsan és viszonylag helyesen. Akkoriban nem álltak rendelkezésre ilyen korszerű vizsgálati eszközök, mint ma, a súlyos sérültek gyors továbbküldéséhez sem volt mentőhelikopter, így helyben kellett kitalálnunk az életmentő megoldásokat. Sok minden mással is foglalkoztam. Szerettem a vizet és a motorcsónak-versenyzők, *Csaplárosék* megkértek, hogy legyek az edzéseken, versenyeken az orvos, mert enélkül nem mehettek vízre. Jelen voltam *Otto-Jürgen Schumburg* NDK-beli versenyző 1981. májusi tragikus baleseténél is; sajnos nem lehetett semmit sem tenni, olyan súlyos sérülést szenvedett. Később már egész hajónyi egészségügyi személyzet jött, míg én egy nagy táskát pakoltam tele minden szükséges életmentő felszereléssel, így nem volt rám szükség.

Sportorvosként is tevékenykedtem, előfordult, hogy egy NB II-es labdarúgó mérkőzésen voltam jelen hivatalból, amikor

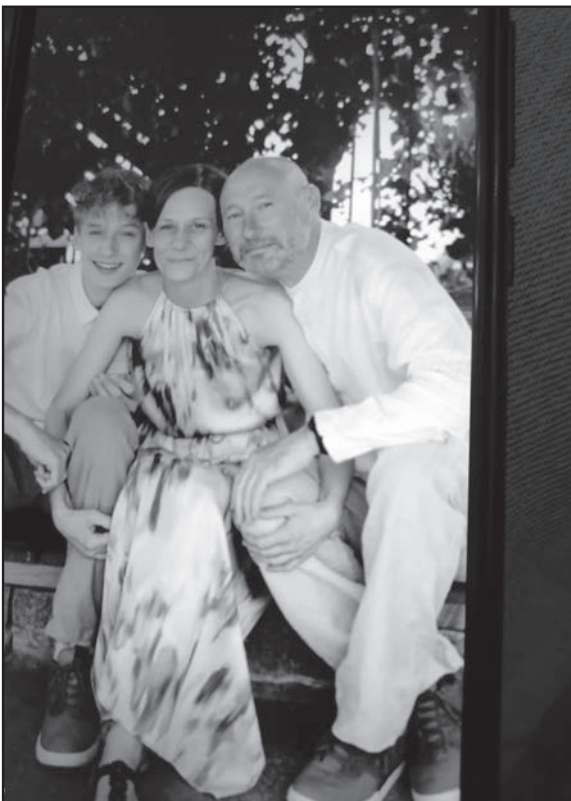
Emlék az ifjúkorból

a meccs közepén szóltak, hogy a Huszár doktor menjen be a kórházba, mert valakit helyettesíteni kell. Segédkeztem a birkózóknál is, akik az elsőosztály tagjai voltak. Köztük volt a fantasztikus tehetségű Mihálovics István (*ma közismert fogorvos – Z. L.*) vagy *Barna Tibor*, aki később a Testnevelési Egyetem Küzdősportok Tanszékének vezetője volt 2003–2013 között, több könyvet is írt. A birkózóknak, hogy elérjék a versenysúlyukat, sokat kellett fogyasztania, ami igen megterhelő-kimerítő volt, és mire sikerült, nagyon legyengültek. Ilyenkor „fel kellett őket tuningolni”, a só-víz háztartásukat rendbehozni. *Dr. Pápay Tamással*, a kórház főgyógygyszerészevel összeállítottunk egy olyan „koktélt” amit meg kellett inni, a sportoló két litert lehúzott belőle, és utána újra jó erőre kapott. Tettünk bele ephedrint is, ami ma már a doppinglistán szerepel, de a '70-es évek második felében még nem számított tiltott szernek.

Tagja voltam a leszázalékolási bizottságnak is, én voltam a „kirúgó” ember, mindig őszintén megmondtam a jelentkezőnek, hogy van egy rossz meg egy jó hírem: a rossz, hogy leverted a léccet; a jó, hogy nem vagy olyan beteg. Előfordult, hogy utólag reklamáltak „fentről”, de nem foglalkoztam vele. Idővel a szegedi területi főorvos aszszony azt szerette volna, hogy én legyek a bizottság elnöke, de elutasítottam, mert jobban szerettem operálni.

– *Hogyan alakult a kórházi pályafutása?*

– Sokat műtöttem, és ennek kapcsán valahogy adaptálódtam a szocializmus-hoz. Megoperáltam az egyik fontos elvtárs gyerekeit, az pedig utána kérdezte, hogy mit szeretnék – mondtam, hogy telefont. Három nap múlva bekötötték a vonalat. A

A család egy része Németországban él

vadásztársaság elnökének rokona is betegem volt; kérdezte, mit hozzon, vadhúst? Mondtam, hogy nem kérek, viszont szeretnék a társaság tagja lenni. Rövid időn belül már volt saját fegyverem, engedélyem. Lehet, hogy ez szégyenletes dolog, de csak így lehetett elintézni. Bitó főorvos úr halálát követően 8 hónapig vezettem az osztályt 1993-ban, akkor még volt valami katonás színezete a baleseti sebészetnek; megbeszeltük az ügyeket, döntés született, és utána már nem volt demokrácia. A katonaságnál voltam tábori sebész és kórházparancsnok, ha valamit mondtam, a többieknek nem lehetett szavuk. Úgy érzem, hogy manapság ez már nem így van, egész intézményi szinten sem, láttam, hogy mit harcolt dr. Tóth Gábor főigazgató-főorvos a Covid alatt, hogy minden rendben menjen, de végül nagyon sikeresen levezényelte ezt a nehéz helyzetet.

Jelenleg nyugdíjasként heti 26 órában dolgozom, részt veszek az osztály munkájában, foglalkozom a betegekkel, de a 75. életévem betöltése óta már nem operálok. A fiatal kollégákat arra tanítom, hogy a beteg fél, amikor ide jön műtetre, próbáljanak meg vele néhány szót váltani emberileg, szánjanak rá egy kis időt, hogy megnyugodjon.

– A családjáról mit lehet tudni?

– Feleségemet, Podmaniczky Máriát Baján ismertem meg; a tanácsnál, majd önkormányzatnál dolgozott előadóként, sajnos lassan már 4 éve özvegy vagyok. Két lányunk született; az idősebbik, Adrienn jogászként végzett, majd nyolc évig Szent-

endréren, a honvédségnél dolgozott, jelenleg pedig az ottani Városgazdálkodási Vállalatnál van. A férje nyugállományú katonatiszt, akivel most már együtt vadászunk. Fiatalabb lányom, Aliz az Eötvös József Főiskolára járt, német tanítónak készült, és menet közben kiment a szokásos fél éves nyelvi gyakorlatra Ausztriába, Baden bei Wienbe ismerősökhöz, amiből a végén egy év lett. Amikor hazajött, akkor bepótolta az elmaradt vizsgákat, és sikeresen diplomázott. Sajnos nem kapott állást, így kiment Németországba, Nürnbergbe, ahol először takarítónőként dolgozott, majd később olyan állást kapott, amelyhez érttségi is elég volt: egy Magyarországon is ismert ruházati kereskedelmi cégnél dolgozott eladóként. Közben megismerkedett egy keletnémet, szász származású férfival, és összeházasodtak. A férje számítógépek telepítésével foglalkozik, nekik egy fiúk született. Az oklevele megszerzése óta eltelt 6-7 év, és szeretett volna eredeti végzettségében dolgozni. Megkereste a nürnbergi pedagógiai egyetem rektorát, akivel az eredetileg tervezett 20 perc helyett 2,5 órát beszélgettek. A végén közölte a rektor, hogy ez volt a felvételi, de nekik nem tanítóra, hanem intézményvezető óvodapedagógusra van szükségük. Ennek képzését 2 év alatt, a gyes idején elvégezte, és jelenleg egy evangélikus óvoda vezetője. Azt üzenté Fátrai Klára tanárnőnek, hogy sok

Az örök szenvedély, a vadászat máig tart

mindent tudott hasznosítani az itt tanultakból, nagyon jó hely a bajai főiskola. Sajnos a Covid ott is negatívan hatott, nehéz munkaerőt találni. Unokám, Nils Rebertisch Gergely immár 14 éves, triatlonozik, kosarazik, hegedül és latinul tanul, már magasabb nálam. A távolság miatt Alizzal minden este skype-on beszélünk.

– Szabadidejében mivel foglalkozik?

– Továbbra is szívesen vadászom, de amit régebben nem szerettem, állni és várni, amíg a hajtás arra nem tereli az állatokat, inkább a terepen mozogni, jó ideje kénytelen vagyok elfogadni, mert 32 éve megoperálták a szívemet, kaptam egy műbillentyűt, amivel emeletre menni meg hegyre felfelé futni nem lehet. Emellett sokat olvasok, amit nagyon szeretek, számtalan könyvem van még. Szívesen főzök is, nem vagyok teljesen profi, a főzelékekkel nem boldogulok, de a már említett Horváth Ilona szakácskönyveit forgatom segítségképpen.

– A főorvos úr második kitüntetése a Baja Városért, 1993-ban a Baja Egészségügyéért elismerést vehette át.

– Akkor még aktívan dolgoztam, most meg már csak besegítek nyugdíjasként, de nagy meglepetés volt mindkettő számomra. Nem tudom, ki javasolt, mert nem vettem részt a helyi közéletben, semmilyen társasági eseményre nem járok. Inkább az előbb említett tevékenységekkel foglalom el magam. ■

A legutóbbi elismerés idején a polgármesterrel

Teofánia¹

Mayer István: Teofánia¹

■ Amióta megépült az új egyetemi könyvtár, mindig arról álmodoztam, hogy itt fogok dolgozni. A hatalmas üveglakoknak köszönhetően egész nap világos van, tele van minden korszerű számítógépekkel, no és a könyvtárlományra sincs panasz. Persze leginkább az informatikusok vagy a tájékoztatók közé képzeltem magam, de ez nem kívánságműsor. Íme, két diplomával a zsebemben ruhatáros lettem. Innen, a földszint eldugott sarkából már egyáltalán nem olyan világos az épület, a szakmai kihívás meg... No, igen. De muszáj valamit csinálnom, mert az alacsony fizetés is fizetés.

A ruhatár – legalábbis az a része, ahol én dolgozom – a könyvtár leghagyományosabb része. Leadod a kabátod, kapsz érte egy bilétát, majd a bilétáért cserébe visszkapod a kabátod. Persze a forgalomnak már csak egy kisebb része tartozik hozzánk, mert az elektronikus csomagmegőrző "ládákat" is megszokták a látogatók, még ha néha bele is szorul a cuccuk. Az én ruhatári szakaszom általában a senki földje. A hátsó ruhatárig a legtöbben el sem jutnak, igaz, nem is mindig van nyitva. Én például csak délután 1-kor nyitok, igaz, attól kezdve zárásig dolgozom. Igazán csak rendezvényekkor vannak sokan, akkor viszont majd megszakadok, mert ide hátra ritkán küldenek erősítést.

Szeretem jól végezni a munkámat. Hogy mit lehet jól csinálni egy ruhatárosnak? Például a legtürelemtelenebb és legagresszívabb olvasónak is nyájas mosollyal nyújtom át a kabátját. Vagy akkor is odaadom, ha elvesztette a bilétáját, csak némi dorgálás kíséretében. Az eltűnt bilétákról precíz nyilvántartást vezettem. A legtöbbjük néhány napon belül megkerült, hiszen csak a könyvtáron belül hagyhatták el őket. Egy esti záráskor átlagosan nyolc-tíz biléta szokott hiányozni a rám bízott 600 fogastról.

2007. október 7-én a délutáni kezdéskor legalább tíz biléta hiányzott, noha este még csaknem teljes volt a létszám. Furcsa volt, hogy mind az utolsó polcokon lévő fogasokról hiányzott. Mindenesetre elkezdtem feljegyezni őket: 461, 467, 487, és így tovább egészen 599-ig. Pontosan 11 szám. De éreztem, hogy valami nem stimmel ezekkel a számokkal. Például mindegyik páratlan. Aztán előkaptam a telefonomat, és a számológépén ellenőrizni kezdtem a számokat: mindegyik prímszám volt, vagy legalábbis annak tűnt. Elég sok sci-fi olvastam ahhoz, hogy ebben ne a véletlen

művét lássam. Nyilvánvaló, hogy valaki így akar üzeni nekem.

Mivel matematikából nem vagyok túl erős, este beültem egy internetkávézóba, ahol letöltöttem egy több ezer prímszámból álló listát. Rajta volt mindegyik hiányzó biléta száma. Viszont ez az adott intervallumon belül csak *minden második* prímszám volt. De mit jelent ez? A legjobb ötleteim éjjel szoktak támadni. Hajnali háromkor arra ébredtem, hogy megvan a megoldás: nekem kell kiegészíteni a listát, és akkor az a valaki, aki a kapcsolatot keresi, tudni fogja, hogy veszem az adást. Kijegyzeteltem a hiányzó számokat, és vártam a munkát sajátos távirómmal.

Másnap 1-kor minden biléta a helyén volt. Kíváncsi lettem volna, hogy eddig hol voltak, és hogyan kerültek vissza a helyükre, de még kíváncsibb voltam, ki az, aki jelet adott nekem. Este 8 után szépen lekasztottam a 463-ast, a 479-est és társaikat, majd elmentem haza, és vártam a választ. Nem mintha lebecsültem volna a kollégáimat, de a legtöbbjükben nem néztem volna ki, hogy bármifajta kódolással mulatják az idejüket, így igazából fogalmam sem volt, ki játszodozhatott a bilétákkal. Persze egy egyetemi könyvtárban sokféle ember megfordul, és némelyik matematikus srácról simán el tudtam volna képzelni, hogy bemegy az üres ruhatárba és matekfeladványokat kreál nekem. Nos, az első feladatot megfejtettem. Gondoltam, másnapra valami nehezebb feladvány jön. És így is lett.

Nem lehetett nem észrevenni a tudatoságot a biléták másnapi rendjében. Mintegy hatvan hiányzott, ráadásul mindegyik az első két oszlopból. Ha nem éreztem volna, hogy ez egy üzenet, bizonyára fel is jegyeztem volna a füzetembe, hogy új rekord, így viszont a pontos számokat írtam fel. Elgondolkodtam, hogyan lehetne ezt dekódolni. Kézenfekvőnek tűnt a számítógépek alkalmazta kódolások valamelyike. A hiányzó és a meglévő bilétákból 8 bites csoportokat képeztem úgy, hogy a meglévő biléta 1-et, a hiányzó 0-t jelentett. Ha például a számnolcascból csak a bal szélső hiányzik, az 27-et jelentene, azaz 128-at. Összesen 256-féle karakter létezhet így, ami több mint elég a legtöbb üzenethez. Gyanús

Sipos Loránd grafikája

volt, hogy csak 78 fémdarab hiányzott: ugyan mit lehet 9 karakterben üzeni? És a kapott számok többsége túl nagy is volt: a betűkarakterek zöme 128-nál kisebb számnak felel meg.

Mindezeket a megállapításokat tettem fél háromig, amikor egy kisebbfajta invázió lepett meg. Nyilván valami népszerű általánosan művelő előadás kezdődött az egyik teremben. A pokolba kívántam a látogatókat, de hiába, várni kellett a feladattal. Persze vigyáztam, hogy az első két oszlopba ne kerüljön se kabát, se táskák. Közben persze járt az agyam. Este 6 körül jöttem rá a helyes módszerre. Ismeretlen partnerem takarékos volt: csak a betűjegyeket jelölte, abból viszont az ékezeteket is. Így 6 bitből megúsza az egészet: pokolba a szabványokkal! Magára az ábécére bőségesen elég a 64 variáció, legalábbis, ha lemondunk a kis- és nagybetűk közti különbségtételről. A szóközt láthatóan 0-val jelölte a feladó. 19:40-re, tehát majdnem zárásra kialakult az első üzenet:

AZ IDŐ BETELT²

Mint egy elmebeteg – igaz, addig se viselkedtem másképp – nekirohantam kódolni nyilvánvaló kérdésemet, amit az utolsó oszlopok bilétáinak megkritikálásával tettem közzé: KI VAGY

Majd elhagytam a könyvtárt, beültem egy kocsmába, és megittam három sört. Kicsit túl

¹Isten megjelenése valamilyen anyagi formában.
²Márk evangéliuma, 1,15

sok élmény volt ez egy napra. Hazafelé gyalog mentem, és a titokzatos üzenet értelmén gondolkodtam. Valahonnan ismerős volt a kifejezés, de nem jutott eszembe, honnan.

Éjjel 2-kor ébren fekvé az ágyon a SETI kapcsolatfelvételi módszerein gondolkodtam. A földönkívüliek kutatói mindig abból indultak ki, hogy mi sem tudunk semmit az idegenekről, sem ők rólunk, és mindenféle általánosságokból próbálnak közös kódot kialakítani. Pedig lehet, hogy azok odakint már mindent tudnak rólunk, ismerik a nyelvünket, szokásainkat, és azt is tudják, hogy a "beszélgetőpartnerük" mennyire összetett kódot képes megfejteni.

Nem, ekkor nem gondoltam, hogy valami földöntúli hatalommal van dolgom, inkább valami TTK-s csínytevésére gondoltam, de mindenképpen érdekes személynek tűnik, aki így társalog valakivel.

Másnap persze kialvatlanul ébredtem, mire dolgozni mentem, ráadásul iszonyatosan fájt a fejem. Most viszont legalább aligha kell a kódfejtéssel foglalkoznom, hiszen ismerem az ábécénket. 102 biléta hiányzott az elejéről, tehát 17 karakteres üzenetre számíhattam. Szép hosszú neved van, barátom – gondoltam. Ahogy összeraktam a jeleket, az üzenet így szólt:

VAGYOK AKI VAGYOK³

És akkor beugrott „Az idő betelt” forrása is. Hát persze, a Bibliában van. Gyorsan leléptem a ruhatárból, bementem a könyvtárba és kezembe kaptam a Szentírást. „Az idő betelt”-re Márk evangéliumában bukkantam rá. Igaz, itt „beteljesedett az idő” szerepelt, de ez fordítás kérdése. A „Vagyok, aki vagyok”-ra emlékeztem: Mózesnek mutatkozik be így az égő csipkebokorból az Isten. Iszonyú mérges lettem. Nem vagyok templombajáró, de ha valaki Istent játszik, azért az már sok az én érzékenységemnek. Visszarohantam a ruhatárba – a kolléganők elég morcosnak tüntek a távozásom miatt –, és még a délután folyamán megfogalmaztam tömör válaszm vicces partneremnek:

ANYÁDDAL SZÓRAKOZZ

Aznap este jobban aludtam. Eddig valahogy mégis bennem volt az az érzés, hogy valami külső erő mozgatja a bilétákat, most viszont nyilvánvalóvá vált, hogy valaki vaskos tréfát űz velem. Nem tudtam rájönni, ki lehet az, ismerőseim egyik részéből az átverésre való hajlam hiányzik, mások viszont a kódot nem lennének képesek összehozni.

Arra számítottam, hogy másnap rendben találom a ruhatárat, de nem így volt. Úgy látszik, a barátom nem érti, hogy vége a műsornak. Nem akartam vele foglalkozni, de azért

zárás előtt csak megnéztem, mit akar mondani nekem a társam. Lehet, hogy végül csak leleplezi magát, és megtudom, ki is ő. Ahogy leírogattam a betűket a lapomra, szép lassan elsápadtam, majd meghűlt bennem a vér. A lapomon ez volt leírva:

PERGAMON146 1ANGUS4 4521

Az első kettő egy-egy jelszó volt, amiket különböző internetes programokhoz használtam. A következő szám a bankkártyám PIN-kódja volt. Azt még el tudtam volna képzelni, hogy valaki ezekből egyet ellessen, de hogy mind a hármát, azt teljesen kizártnak tartottam. „Vagyok, aki vagyok.” Teljesen össze voltam zavarodva. Még egy gyors üzenetet kreáltam, mielőtt elmentem volna.

MIT TEGYEK

Otthon sem olvasni, sem tévézni nem voltam képes, de a zene is csak idegesített. Persze étvágyam sem volt. Eleve beteg ötletnek tartottam, hogy Isten velem akarjon kapcsolatba lépni, de hogy egy ruhatár segítségével, azt meg aztán főleg. Vagy egy pszichopata áldozata lennék? Tegyek feljelentést a rendőrségen? Nem, nem, már az elején kiröhögnének. Előbb utalnának engem az elmeosztályra, mint állítólagos társamat. Végül bevettem három altatót, ettől sikerült kikapcsolnom az aggodalmakat.

A másnap reggel természetesen katasztrofális volt. Szerencsére pénteken még a szokásosnál is kevesebben járnak erre, így nem tűnt fel senkinek gyalázatos állapotom. Persze várt a minden eddiginél hosszabb üzenet. Nagyon nehezen tudtam koncentrálni, de azért sikerült dekódolni.

MENJ EL NINIVÉBE HIRDESD NEKI HOGY GONOSZSÁGA SZÍNEM ELÉ JUTOTT⁴

Na nem, próféta nem vagyok, nem csinállok hülyét magamból. Már így is hülyét csináltál magadból – mondta racionálisabbik felem. De egyáltalán, mi az, hogy Ninive? New York? Moszkva? Peking? Vagy csak Budapest? Úgy gondoltam, ennyi elég is volt ebből az őrült párbeszéből, aznap este válasz nélkül hagytam – kit is?

Mindig is úgy gondoltam, hogy az embernek van választása, így nemet mondhatok arra a feladatra, amit kapok. És én éltem ezzel a lehetőséggel. Ám úgy tűnik, ebben a dologban tévedtem.

Amikor aznap este az egyik sugárút sarkán – bevallom, kissé figyelmetlenül – leléptem a zebrára, hirtelen fékcsikorgást hallottam, majd egy csattanást, és aztán hasított belém a pokoli fájdalom. Aztán elájultam.

Csaknem egy hónapot töltöttem a kórházban combnyaktöréssel, meg persze a fejsérüléseimet is kezelni kellett. A vétkes sofört nem találták meg. Néhány kollégám meglátogatott, ők közölték, hogy míg én az ágyat nyomtam, a könyvtárban felszámolták a hátsó ruhatárat, és ahelyett is elektromos csomagmegőrzőt szereltek fel. Mire visszaérek, az első ruhatárba leszek beosztva én is, fele annyi munkaidőben, persze fele pénzért.

Tehát az égi üzeneteknek vége. Lehet, hogy már minden elhangzott, amit tudnom kellett? Nincs más választásom. Bár nem érzem magam prófétának, meg fogom keresni Ninivét, bárhol legyen is, és el fogom mondani az üzenetet. Ámen. ■

³ Kivonulás könyve 3,14
⁴ Jónás könyve 1,2

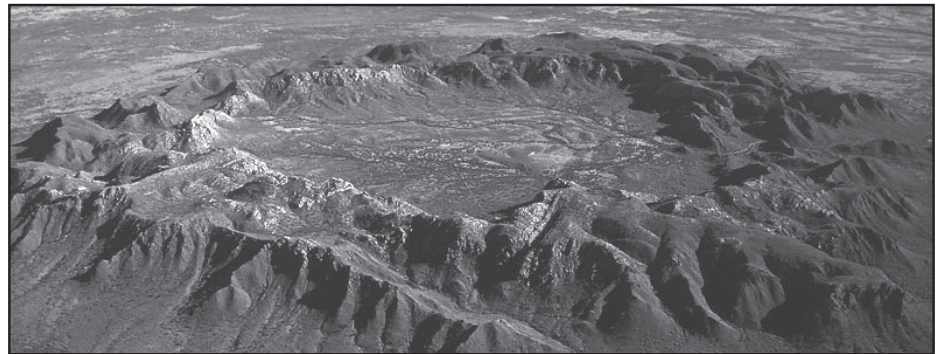
Ufók, meteoritok, aszteroidák és azok földi becsapódása

Dr. Szederkényi Tibor

■ Az UFO-k ('Unidentified Flying Objects', magyarul: azonosítatlan repülő tárgyak) létükkel vagy nemlétükkel már sok évtizede borzolja az emberiség kedélyét. Sokan hisznek bennük úgyannyira, hogy űrjárműveknek tartják ezeket, amelyekben űrlények tesznek földi látogatásokat. Még többen kételkednek ebben, és vannak, akik eleve tagadják az ilyen lények meglétének lehetőségét a Naprendszerben. Persze, bizonyos körök mesterségesen is szítják a bizonytalanságot ebben a kérdésben (is), mert nagy üzlet van mögötte. És most jöhet a jogosnak tűnő kérdés: nekem, „földhözragadt” geológusnak mi közöm van mindehhez? Kb. annyi, mint bárkinek! Nekem is lehet véleményem bármilyen, a természetben lejátszódó folyamatról. A Földdel találkozó vagy a múltban találkozott, összefoglaló néven *űrobjektumok* (meteoritok, üstökösök, aszteroidák) hatásának vizsgálata a földfelszínre és a Föld mélyebb rétegeire pedig kifejezetten geológiai feladat, lassan külön „résztudomány” a földtanon belül. Hosszúra nyúlt kutatói életem alatt pedig nem egyszer volt szerencsém terepen találkozni és vizsgálat tárgyává tenni a „kozmosz hatásokat” a földkéregre.

Konkrét adatokkal dolgozó kutatóként az előbbi űrobjektum-csoportosításban az ufók létét tagadók csoportjába sorolom magamat mindaddig, amíg hiteles adatok nem győznek meg arról, hogy rossz oldalon állok. Maga az UFO megnevezés egyébként tisztességes, mert csak annyit fejez ki, hogy nem tudjuk, mi az! De nem több ennél! Csak az írói fantázia rendel melléjük űrhajókat, űrlényeket, vagy egyebeket. Ez a sci-fi íróknak, filmeseknek nagy üzlet! Számomra ez az egész teljesen fantazmagória, ami előttem valahogyan a Loch Ness-i szörny (Nessie) „égi” megfelelőjének tűnik. A természettel foglalkozó minden kutatónak, így nekem is, a hiteles bizonyítékok hiánya ellenére mégiscsak illik megindokolnia (akár tételesen is), hogy miért tartja elfogadhatatlannak a nem földi eredetű „űrjármű” és az „űrlény” hipotézist. Nos, íme, a saját okfejtésem:

A földi típusú szerves anyag és élet meglétének valószínűségére a Földön kívül, de még a Naprendszeren belül máig már éppen elég bizonyítékot szolgáltatnak a különböző űrszondák, a bolygókra juttatott kutatóegységek. Ezek azt is iga-

Gosses Bluff, Ausztrália, Északi Territórium. Triász időszi aszteroida-becsapódás (Dietz, 1975)

zolták (amit a csillagászok már régóta gyanítottak), hogy a Naprendszeren belül legfeljebb a Marson vannak olyan fizikai adottságok, amelyek valamiféle speciális, a földre azonban aligha hasonlító, primitív élet meglétét lehetségessé tennék. Ugyan a Mars felületére juttatott kutató egységek eddig semmiféle ilyent nem találtak, de ezek a szondák csak a bolygó felületét és a felszín alatti részek elhanyagolható hányadát voltak képesek vizsgálni. Fontos lenne tudni, hogy mi van a mélyebb övezetekben. A Merkúr és a Vénusz magas hőmérséklete és egyéb, kedvezőtlen tulajdonságai eleve kizárják ott a földi típusú élet meglétét. Mostanság a Naprendszer külső, óriásbolygóinak holdjai lettek ilyen szempontból „gyanúsak” (lásd: *Cassini* űrszonda eredményei). Visszatérve az ufókra, biztosra vehető: ha lennének is valamiféle űrlények, azok csakis a Naprendszerből származhatnának, ugyanis a bolygórendszerekkel rendelkező (Nap-szerű) csillagok, amelyeknek (akár Föld típusú) bolygói is lehetnek, legalább 200 fényévre vannak tőlünk. *Einstein* óta tudjuk, hogy az anyag fénysebességgel nem mozgathat, hanem annál csak lassabban. Az onnan ide érkezés valószínűsége ma még úgyszólván a nullának vehető. Némileg más a helyzet azonban a meteoritokkal és az azoknál nagyobb, azonosítható űrbeli testekkel (üstökösökkel, aszteroidákkal). A Földön kívüli élet szempontjából ezek egy része ma már ugyancsak bizonyos mértékig „gyanús”.

Már az ó-egyiptomiak, a mezopotámiaiak és a keleti (kínai, japán) népek is ismertek „égből hullott köveket és vasdarabokat”, amelyeket rendszerint kultikus tisztelet övezett, vagy övez ma is (pl. a mekkai Kába-kő). Az emberiség története tele van kapcsolódó regékkel, szájhagyományokkal, majd későbből feljegyzések-

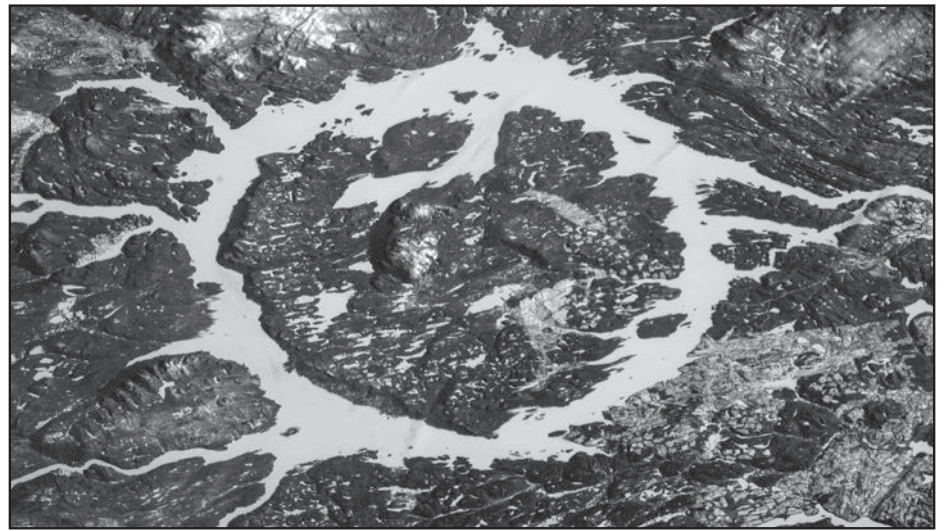
kel. Még a magyar népi kiszólás, a „ménkű” is valójában erről szól!

Galilei óta tudjuk, hogy a Hold tele van gyűrűs hegységekkel, de nem sokban más a Merkúr és a Mars felülete sem. Viszont a Vénuszon és a Földön (ezekhez képest) alig vannak ilyenek. A tudomány hamar rájött arra, hogy ezeket a körkörös alakzatokat valamikor becsapódott, kisebb-nagyobb méretű meteoritok, üstökösök, aszteroidák hozták létre. Arra is rájött, hogy egyrészt a Vénuszon vagy a Földön azért van sokkal kevesebb ezekből, mert vastag légkörük van, amely mintegy pajzsként védi a felszínüket (csak a legnagyobb testek hatolhatnak át rajta), másrészt éppen a légkör okozza a felszín nagyfokú erózióját is, amely az esetleges régebbi becsapódások nyomait általában eltüntette. Mindezek ellenére a Földön a geológiai-geofizikai kutatások máig több-száz ilyen „becsapódási” esemény nyomait mutatták ki. Az elvont tudóskodás számomra itt véget is ér. Jöjjenek a saját konkrét megfigyeléseim, azaz: jómagam, különböző terepi kutatómunkáimban (főleg geológiai térképező expedíciók résztvevőjeként) hol és mikor, milyen módon talákoztam ilyen becsapódásokkal, és azok ténylegesen milyenek? Európában egyetlenegy, Ausztráliában is egyet, Kanadában négyet és az USA-ban egyet tanulmányozhattam. Ezek – kevés kivétellel – olyan megjelenésűek, hogy még a nem szakember is, ha valamit tud a holdbéli gyűrűs hegységek keletkezési módjáról, azonnal rájön, hogy földi „testvérekéről” lehet szó.

Az egyetlen ilyen, amelyet **Európában** tanulmányozhattam (1966-ban), a „*Ries-kráter*” Németországban, Nördlingen város tágabb területén. Ez az alakzat a földtörténet 15 millió évvel ezelőtti (miocén) korszakában keletkezett, az erózió által mára úgyszólván teljesen eltüntetett,

mintegy 24 km átmérőjű becsapódási körzet mértani középpontjában van. A kráter maradványában települt a város. Mindezt geofizikai mérések és mélyfúrások pontosan igazolták. Az enyhén dombos felszínen néhány felhagyott kőfejtő található, amelyből már a középkorban olyan kőzetet bányásztak, amely földi folyamatok által bizonyíthatóan nem jöhetett létre. Ezt a kőzettani megfigyeléseken túl olyan ásványok jelenléte is bizonyítja, amelyek rácsszerkezete a földkéregben lejátszódó geológiai folyamatok által nem keletkezhetett (pl. a *coesit* és a *stishovit* nevű kvarcfajták). Nördlingen városába főleg székesegyháza miatt érdemes elmenni, amely építészeti is elismerésre méltó alkotás, építőanyagát tekintve pedig egyedülálló a világon! Építőköve ugyanis olyan *breccsa* (törmelékkő), amely a város környéki egykori földfelszín eredeti, összezúzott kőzetanyagából és az abba csapódott, 100 m-nél nagyobb aszteroida törmelékanyagának keverékéből, természetes úton összementálódva keletkezett. A templom falai, tornya, sőt a középkori városfal is ebből az igen dekoratív „kozmosz breccsából” (a *suevit*ből) épült, és a vakolatlan falakon ennek a különleges kőzetnek minden szépsége és különlegessége látható.

Ausztráliában (ahol pedig számos meateokráter található) mindössze egyet, de a legnagyobbat és a legkarakteresebbet sikerült látnom 1973-ban. (Sajnos, más feladat miatt, így ennek részletes tanulmányozására nem maradt elegendő időm.) Ez a *Gosses Bluff* nevű, kozmikus eredetű képződmény, Alice Springstől Nyugatra, 175 km távolságban, a Macdonnell-hegység északi előterében, majdnem sík terepen található. Ez a Föld egyik leglátványosabb ilyen alakzata. Izotóp kormeghatározások szerint a kozmikus test becsapódása 142 millió éve, a földtörténeti középkor triász időszakában történt, nyomai a sok millió év óta tartó, állandó sivatagi klíma ellenére máig eléggé jól megőrződtek. Ez a kráter is 24 km átmérőjű, mint a nördlingeni, és az ottanihoz hasonló méretű aszteroida hozta létre. Felépítésében olyan, mint egy gyűrűs szerkezetű „holdhegység”, amelynek a külső-gyűrűjét a sivatagi klíma annyira lekoptatta, hogy azt ma már csak a földtudománnyal foglalkozó szakemberek veszik észre. A megmaradt, igazán látványos alakzat, valójában csak az aszteroida becsapódásakor létrejött gyűrűs hegység központi csúcsának kipreparálódott romja.

Manicouagan. Aszteroida-becsapódás a triász időszakból, a Szent-Lőrinc folyó torkolatánál, Kanadában. Téli úrfelvétel. Wikipedia

Ez a látványos forma 4 km-nél nem nagyobb méretű. A 24 km átmérőjű, teljes becsapódási szerkezet lekoptatott, külső részét és a felszín alatti szakaszát geofizikai mérésekkel és mélyfúrásokkal részletesen kutatták. A nördlingenihez hasonló törmelékkövet (suevitet) 600 m-nél nagyobb vastagságban tárták fel a fúrások! A Gosses Bluff-ról az interneten kiváló képeket találhatunk!

A Kanadai Pajzs belföldi jégtakaró által legyalult felszínén számos, jól felismerhető, kozmikus eredetű becsapódási szerkezet ismeretes. Ezek közül 1986-ban négyet részletesen is tanulmányozhattam. Közülük három a Labrador-félszigeten, az általam is térképezett területen van. Talán itt őrződtek meg a Földön található, legnagyobb méretű kozmikus becsapódások nyomai. (A Yucatán-félsziget gyakran idézett, 64 millió éves, de felszínen láthatatlan becsapódása, a *Chicxulub*, amelyhez kötik pl. a dinoszauruszok kihalását, talán a labradoriaknál nagyobb méretű lehetett, de ennek kráterét manapság 600 m mélyen, miocén rétegek fedésében találjuk. Kőolajkutató fúrásokkal véletlenül találtak rá erre a szerkezetre, és a geofizikai kutatások szerint átmérője 170 km lehet.)

Két olyan, kozmikus eredetű kráter van Kanadában, amelynek átmérője a 100 km-t is meghaladja. Az egyik Sudbury városa mellett a Huron-tónál, a másik a Szent Lőrinc-folyó torkolatánál, Québec városától keletre, nem nagy távolságban található. Ez az utóbbi az igen látványos *Manicouagan kaldera*, amely az egyetlen olyan kozmikus eredetű földi alakzat, amelyet Armstrongék a Holdról, szabad szemmel is felismertek.

A *Sudbury-becsapódás* 1,8 milliárd évvel ezelőtt keletkezett. 1986-ban, a Laurentian University-n tett látogatásom keretében láthattam egy részét. Mai megjelenéséből, az eltelt iszonyú hosszú lepusztulási idő miatt, amelybe két jégkorszak is beletartozott, a nem szakember semmit sem ismerne fel. Manapság nem túl magas dombvidék az egész. Hogy mégis kozmikus becsapódásról van szó, azt különleges geológiai szerkezete, hatalmas, színes-érc telepei és jellegzetes kőzetei bizonyítják. Üstökös eredetűnek tartják. A földfelszínen ez egy ÉK-DNY irányban elnyúlt elliptikus alakzat, amelynek érctelepei és kőzettípusai, ezen belül külön-külön is, önmagukba visszatérő, „egymásba helyezett” ellipsziseket mutatnak, amelynek nagytengelye 250 km, a kistengelye a 100 km-t is meghaladja. Ennek a szerkezetnek az eredeti alakja kör volt, mint a többi becsapódásé, a hosszú földtörténeti idő alatt lejátszódott kéregmozgások azonban ellipszis formájúra torzították. Ez a világ legnagyobb nikkelérc előfordulása, de hatalmas rézérctelepek is kísérik. Szerkezeti leginkább Dél-Afrika országnyi méretű, Bushveld-masszívumához hasonlítható, amelynek nagytengelye 600 km, keletkezési módja máig viták tárgya.

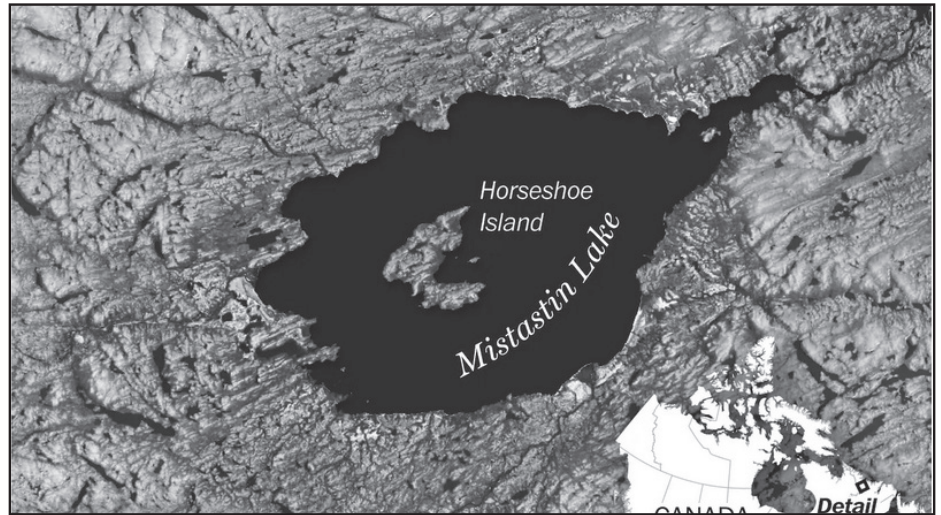
A *Manicouagan „kaldera”*. Ugyancsak 1986-ban tanulmányozhattam a további három Labrador-félszigeti kráterrel együtt Québec állam „St. George-river 8000. sz., 1:50.000 méretarányú Földtani Térképfelvételezési Projektje” keretében vizsgálhattam meg. A Manicouagan-szerkezetet eredetileg tévesen kalderának, azaz vulkáni beszakadásnak nézték. Mára nyilvánvalóvá vált, hogy valójában koz-

mikus eredetű szerkezet, amit ásványtanilag, kőzettanilag, geofizikailag, továbbá mélyfúrásokkal is igazoltak. Itt mind a 100 km-nél nagyobb átmérőjű gyűrűshegység, mind a jól fejlett központi csúcs is megmaradt. Keletkezési kora 214 millió év, tehát a földtörténet triász időszakában jött létre. Csoda, hogy a pleisztocén kori bel-földi jégtakaró erőteljes, legyaluló hatása ellenére, a jellegzetes alakzatok és a kozmikus becsapódás tényét igazoló kőzetek (suevit, kőzetüveg stb.), ásványok (coesit, stishovit stb.) máig megmaradtak. A gyűrűs perem és a központi csúcs közti igen széles, hibátlan körgyűrű alakú völgyben, a Manicouagan-folyó felduzzasztásával, hatalmas „tógyűrű” jött létre, amely a maga nemében egyedülálló a Földön. Ezt vették észre a Holdról (szabad szemmel) az első holdutazás asztronautái. A számítások szerint 1 km körüli nagyságú aszteroida becsapódása hozta létre. Az interneten kiváló felvételek láthatók róla.

A Clearwater-tavak. A Labrador-félsziget középső részén, gneisz kőzetben elhelyezkedő, tökéletesen kör alakú, egymással érintkező, kb. 26 és 10 km átmérőjű iker-tavak. Mindkettő mértani középpontjában egy-egy 100 m-es magasságú, meredeken kiálló, hegyes csúcsban végződő sziklasziget található. Ezek a kozmikus szerkezet központi csúcsai, amelyek coesit és stishovit ásványtartalmú suevitből állnak, bizonyítva ezzel a tavak és a két központi helyzetű sziget kozmikus becsapódási eredetét. Izotóp kora 290 millió év. Kb. 200 m átmérőjű aszteroida becsapódásából keletkeztek, amely aszteroida közvetlenül a Földet-érés előtt kettévált és így két krátert hozott létre. Az interneten jól láthatók.

Mistastin-tó. Észak-Labradorban, New-Québec és New-Foundland nehezen megközelíthető közigazgatási határán van. Kb. 28 km átmérőjű, kozmikus eredetű kráter-tó, amelynek medencéje kb. 200 m méretű égitest becsapódása útján, 36 millió évvel ezelőtt keletkezett. Jól fejlett központi csúcsa, valamint a parttal párhuzamos, több száz méter szélességű törmelékgyűrűje van. A gneisz kőzet, amelybe az aszteroida becsapódott, olyan egyedi jellegű, palás szerkezetűvé alakult, amilyen csakis kozmikus eredetű, ún. *sújtó hatásra* keletkezhetett (*shatter-cone csomók*) és benne elszórtan suevit kőzet (coesit ásvánnyal) is előfordul. Az interneten jól tanulmányozható.

A Barringer-kráter az USA-ban, Arizonában. A Földön a legismertebb meteorokráter, amelynek fényképe minden iskolás

Mistastin-tó. Észak-Labrador, Új-Fundland. LANDSAT-felvétel

könyvben vagy amerikai idegenforgalmi reklám-anyagban megtalálható. Jól kiépített műutak vezetnek oda, és a „nagy gödört” rengetegen látogatják. Magam 1989-ben, a Washingtonban rendezett Geológiai Világkongresszus egyik rendezvényének keretében kerültem oda. Az „agyonkutatott”, 1,2 km átmérőjű, 170 m mélységű, meredek oldalú kráter kör alakú, és 49 000 évvel ezelőtt keletkezett. Peremét tekintélyes méretű, 45 m magasságú, kőzettörmelékből álló sánc alkotja, amely a becsapódás által kidobott gneisztörmelékből és magának a becsapódott, 45 m átmérőjű vasmeteoritnak a törmelékéből, továbbá kőzetüveg-törmelékéből jött létre. Ez utóbbi mutatja, hogy a folyamat milyen hatalmas hő felszabadulásával járt. Az interneten rengeteg fénykép található róla.

Ezekből is láthatjuk, hogy a Föld keletkezése óta a légkör, mint védőpajzs ellenére a legkülönbözőbb földtörténeti korokban (valójában nem nagy számban) történhetek akár nagy méretű kozmikus becsapódások is. Ezek ugyan óriási energia-felszabadulással jártak, ezáltal döntő hatást gyakorolhattak a földfelszín bizonyos részeire és a mindenkor élővilágra, mindazonáltal csak helyi jelentőségűnek tekinthetjük ahhoz az egész Földre, mint égitestre nézve globális hatást kifejtő, óriási meteorit- és aszteroidatömeghez képest, amelyek becsapódása történetének 3900-4300 millió éves időszakában történt. (Ez együtödével növelte meg az Ősföld tömegét!) E kozmikus tömeg többszáz millió éven át szakadatlanul „bombázta” az akkori földfelszínt. Ennek hatására az addig hideg és szilárd halmazállapotú, csak nagyon vékony légkörrel rendelkező Ősföld külső, 1000 km vastagságú szakasza megolvadt. A becsapódási időszak befejeződésével az

eddig energiaközlés a Földdel megszűnt, és ennek az olvadék övnek a legkülsőbb szakasza kezdett kihűlni és megdermedni. Az így kialakult vékony héj (a legősibb földkéreg) egyre vastagodott, végül a földtörténet 2500 millió évében az eredetileg 1000 km vastagságú olvadéköv teljesen eltűnt, megszilárdult.

Honnan tudjuk mindezt? Egyrészt az asztronauták által a Holdról hozott kőzetminták abszolút korának meghatározásából. (A Hold anyaga víz és légkör hiányában ugyanis abban a drasztikus eseményben sem olvadt meg, hanem szilárd maradt. Tehát a célzott Holdra szállással és kőzetmintagyűjtéssel ugyanannak a „meteorit esőnek” az anyagát a Föld külső övezeteit annak őskorában megolvasztotta.) Másrészt, ma már ennek az időszaknak az egykori léte és hatásai a legrégebbi földi ásványból, a cirkonból (ZrSiO₄) és bizonyos űs-kőzetekből izotóp kormeghatározásával is kimutathatók. (A Föld legkezdetibb fejlődéstörténetének ismertett része számos hipotetikus elemet tartalmaz. Az izotóp kormeghatározások mai szintjén már sikerült 4500 millió éves ásványt is kimutatni. Ennek máig tartó megőrződése a Föld kőzet-övében megköveteli a földfejlődés újraértelmezését a földtörténet első 150 millió évére. Ez a munka napjainkban is folyik.)

A földi élet legalább 3600 millió évvel ezelőtti meglétét kék alga-telepek maradványa igazolja. (Ny. Ausztrália Pilbarablokkjában, a Hammersley-hegység Warrawoona-sorozatában, stromatolit-telepek előfordulása formájában.) Nyugat-ausztráliai kutatómunkám keretében, Marblebar bányavárostól nyugatra, ausztráliai mértékkel nem nagy távolságban ezzel a vi-

lághírű előfordulással is találkozhattam. Ezek a biztos korú, jól meghatározott kék alga-telepeken kívül bizonytalan életnyomok helyenként már a 3800-4000 millió éves kőzetekben is előfordulnak (Grönlandban, Isua környékén). A Marblebar melletti, ősi kovaalga-telep teljesen azonos felépítésű az Indiai-óceán ÉNy- ausztráliai árapály övezetében helyenként tömegesen található stromatolit-telepekkel. Az őslénytan tudománya szerint ezek a kék alga-telepek a Föld legősibb olyan élőlényei, amelyek változatlan felépítéssel, máig folyamatosan élnek. Ettől az időtől számítható az élővilág fejlődéstörténetének kezdete, amely aztán egyáltalán nem volt olyan folytonos, mint amilyennek azt Darwin az evolúció elméletében feltételezte. Az őslénytan tudománya a hosszú fejlődési időszakok között olyan, viszonylag rövid szakaszokat mutatott ki, amikor az addigi élővilág nagy részének tömeges kihalása jelentkezett. (Pl. a földtörténeti ókor és középkor határán az addig élt fajok 90 százaléka, a földtörténeti középkor és újkor határán 64 százaléka halt ki. Az utóbbi eseménynél tűntek el a szárazföldekről a dinoszauruszok és a tengerekből az ammoniták.)

Darwin nem tudott igazán mit kezdeni az evolúciós elméletébe nem illeszthető ilyen földtörténeti eseményekkel, a francia Cuvier viszont ezek magyarázatára megalakította, az ún. *katasztrófaelméletet*, amely szerint csakis valamilyen hirtelen fellépő, földi méretű katasztrófa rovására írhatók ezek a hirtelen kihalások. Megpróbálta elemezni azt is, hogy milyen globális esemény léphetett fel ennyire hirtelenül. Vulkanizmustól kezdve egészen az általa mélyebben nem vizsgálta csillagászati okokig mindent számításba vett, sőt azok egyidejű összeadódásának lehetőségét sem zárta ki. Darwinnal szemben azonban mindenki fantasztának tartotta őt, egészen addig, amíg rengeteg földtani adattal alátámasztva biztossá nem vált, hogy a földtörténeti középkor és újkor határán, 64 millió éve lejátszódtott kihalás igenis kozmikus eredetű okra, aszteroida becsapódásra vezethető vissza. Ez a már említett Chicxulub nevű, eltemetett kráterű becsapódás a Yucatán-félszigeten. A kínai tudósok (azonnal reagálva erre a felismerésre) rögtön kijelentették, hogy az előzőekben említett, még ennél is nagyobb kihalás a földtörténeti ókor és középkor határán, szerintük biztosan egy még hatalmasabb kozmikus katasztrófa eredménye, és ők Kínában már meg is találták a becsapódás helyét! (Meggyőző adatokkal máig sem tudták ezt bizonyítani.)

A 49.000 éves Baringer-„kráter”. USA, Arizona.

Amerikai tudósok kiszámították, hogy egy nördlingeni méretű becsapódáskor felszabaduló energia kb. egy hidrogénbombáéval azonos. Ennek alapján nem nehéz megjósolni, hogy km-es nagyságrendbe sorolható átmérőjű aszteroida becsapódása a szárazföldi életre nézve már okozhat akár olyan nagyságú tragédiát, mint ami a dinoszauruszok és más élőlények eltűnését okozta. Érthető tehát, hogy az amerikai filmesek azonnal lecsaptak a témára, és a mai korba helyezték, ilyen tárgyú filmek tömegével borzolják az emberek idegeit. Sőt, az ilyen ijesztgetés máig folyamatosan tart.

A bulvársajtó és hasonló hitelességű rádióműsorok mintha erre még rátennének néhány lapáttal a ma már sokkal könnyebben elérhető csillagászati jelenségek félremagyarázásával. Legfeljebb kérdőjelet tesznek a túlságosan meghökkentő, szakszerűtlen „magyarázatok” (jóslatok) után. Hadd törje a fejét a kedves olvasó vagy hallgató, esetleg tévénező!

No de mégis! Tényleg félnünk kell a közeljövőben bekövetkező, kozmikus eredetű földi katasztrófától? Az emberiség életében aligha. Rengeteg meteorit, üstökös és aszteroida pályaelemeinek statisztikus vizsgálatából Alvarez és Dietz kiváló amerikai tudósok már a múlt század vége-felé megállapították, hogy a „méretes” aszteroidák közül legfeljebb hat olyan akad, amely Föld-közelbe juthat (a Hold és a Föld között száguld el), de egyik sem akkora, hogy esetleges becsapódása megközelítené egy hirosimai atombomba hatását. Tehát, ezek szerint nem valószínű, hogy kozmikus okokból, a közeljövőben kipusztulna az emberiség a Földön. ■

Online előfizetési lehetőség!

Tisztelt Olvasónk!

Szívesen olvasná vidéken lapunkat, de sokallja a postaköltséget? Külföldön sem szakadna el a Bajai Honpolgártól? Van megoldás!

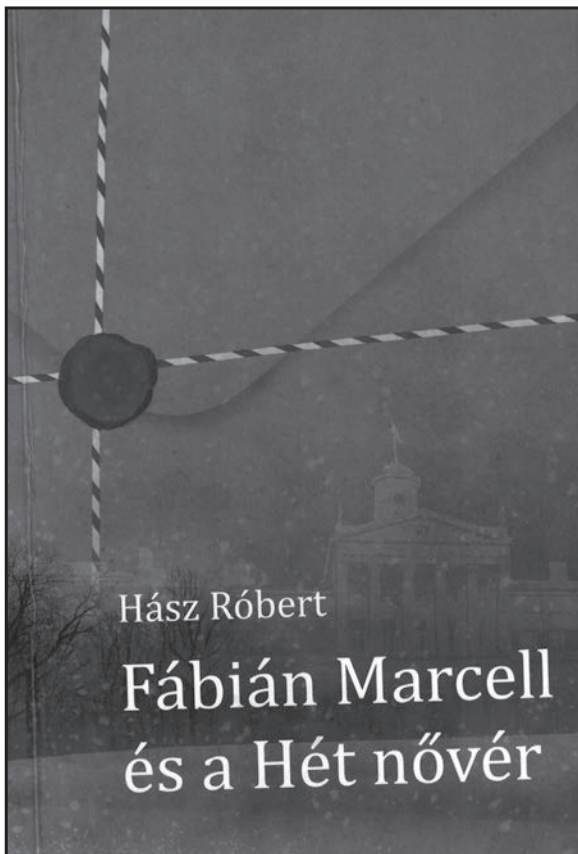
A 2019-es naptári évtől lehetőséget biztosítunk lapunk online előfizetésére is. A szolgáltatást igénybe vevők webböngészőjük segítségével a világ bármely pontjáról már a megjelenés napján hozzáférhetnek aktuális számunk teljes tartalmához.

Ehhez csupán annyi kell, hogy a kedvezményes **5000 Ft-os** előfizetési díjat befizessék a Bajai Honpolgár Alapítvány számlaszámára (az Alapítvány számlaszáma: **OTP BANK NyRt. Bajai Fiókja 11732033 20030119**), majd a befizetést igazoló csekkszelvény vagy a banki utalást igazoló kivonat másolatát e-mailen juttassák el az **elofizetes@bajaihonpolgar.hu** címre.

A befizetési díj jóváírását követően e-mail címükre elküldjük jelszavukat (ezt később tetszőlegesen megváltoztathatják), és e-mail címük, valamint a jelszó megadását követően honlapunkon (**www.bajaihonpolgar.hu**) keresztül már hozzá is férhetnek minden lapszámhoz.

A Bajai Honpolgár szerkesztősége

Újra szimatol a bácskai kopó

Mayer János

■ Valószínűleg maga Hász Róbert sem gondolta volna, milyen (siker)sorozatot indított el, amikor 2017-ben megjelent regényében megteremtette *Fábián Marcell* pandúrdetektív alakját. Az előző századelő ifjú zombori nyomozója az akkori megyeszékhelyen és Bács-Bodrog vármegye különböző településein kutat rejtélyes gyilkosságok, eltűnések után, egyben saját származásának titkait is igyekszik felderíteni. Sikeres debütálása (*Fábián Marcell pandúrdetektív tizenhárom napja*) után hamar elkészült a történelmi krimi folytatása (*Fábián Marcell és a táncoló halál*, 2019), nemrégiben pedig az olvasóközönség elé került a széria legújabb része, a *Fábián Marcell és a Hét nővér* is, amelyet az író egy interjúja tanúsága szerint záró darabnak szánt. E könyv befejezése ezt valóban lehetővé teszi, de azért arra se vegyünk mérget, hogy a bácskai kopóval sosem találkozunk többet.

Aki olvasta az előző két kötetet, annak ez a könyv is tetszeni fog, mert ami az első két kiadványt szerethetővé tette (finom humor, izléses kor- és környezetrajz a századforduló Bácskájáról, visszatérő zsánerfigurák), az nagyrészt itt is megtalálható,

bár a megközelítésmód több újítást is tartalmaz, jelentősen tágítja is a zsáner lehetőségeit.

Az eddigiektől eltérően a harmadik darabnak a főszereplő egyes szám első személyű elbeszélőjévé válik, egyfajta levélregény-memoárként meséli el legutóbbi kalandját (egykori) kollégájának, *Milorádnak*, aki e regény cselekményében a korábbiaknál kevesebb szerepet kap. Változás az is, hogy a cselekmény fő színtere ezúttal nem Zombor, még csak nem is a saját vármegyéje, hanem a szomszédos Torontál vármegyében található *Beodra* kastélya, amely egyébként a valóságban is létezik. Az is új elem, hogy míg az első két regényben a szerző módszerei inkább a magyar történelmi krimikkel (pl. *Kondor Vilmos* művei), más szempontból pedig a skandináv vonallal (pl. *Henning Mankell*) mutattak rokonságot, ebben a könyvben inkább

a bűnügyi regény két nagy klasszikusához, *Agatha Christie*-hez és *Arthur Conan Doyle*-hoz nyúlt vissza.

A fő helyszín és alapszituáció talán nem véletlenül emlékeztet a *Tíz kicsi néger*re vagy valamely Poirot-regényére: a jelenlevők közül szinte mindenkinek van valami a füle mögött, a nyomozó „véletlenül” kerül az események közepébe (bár mint tudjuk, véletlenek nincsenek), és a látszólag egyszerű bünténysorozatnak egészen messzire vivő szálai is vannak, amelyek fokozatosan tárulnak fel a detektív (és az olvasó) előtt. Fábián Marcellnek ezúttal saját működési területén kívül, a Bánátban kell felderítenie egy rejtélyes ügyet, amelynek középpontjában a *Hét Nővér*, azaz a török szultán birtokából eltűnt drágakövek állnak, amelyek értékesítéséből sokan komoly hasznot remélnek. A *Sherlock Holmes*-történetekhez a nyomozó lenyűgöző magabiztosságán kívül az is hasonlatossá teszi a sztorit, hogy a detektívnek egy talpraesett, bár egy darabig megtéveszthető segítőtje is akad egy ifjú hölgy (*Adri* kisasszony) személyében, akinek tévedései olykor éppúgy közelebb viszik a megoldáshoz a bácskai detektívet, mint Watson doktor elméletei a Baker Street kopóját, és nélküle talán a

fogát is otthagyná a kaland végén. Ahogy a korábbi regényekben, úgy ebben is feltűnik a kor némely ismert személyisége; a szövevényes bűnügy egyik fontosnak látszó figurája *Szemző Gyula*, korának ismert szélhámosa. (Mikszáth róla mintázta a Noszty-fiú alakját, de házasság-szedelgéseiről, felelőtlen pénzszerzéséről még a fiatal *Ady Endre* is újságcikket írt.) A legendás nőcsábász ebben a regényben sem bújik ki a bőréből, még ha a végére az is kiderül, hogy nála sokkal elvetemültebb és képmutatóbb figurák állnak a kettős gyilkossággal fűszerezett ügy háttérében. Ugyancsak létező személy volt *Vértesi Károly* jogász, aki korának viszonylag ismert írója, Zombor kulturális életének jeles, de nem kiemelkedő képviselője volt, akit főleg útleírásai tettek népszerűvé. Miután járt „a keleti ég alatt” is, akár részese is lehetett volna egy olyan, a hanyatló oszmán birodalom válságához kötődő sztorinak, amelyből a fő bonyodalom kibontakozik, bár ez utóbbi természetesen az írói fantázia része. Az viszont szintén igaz, hogy nevét *Virter*ből magyarosította, ami a könyvben abból derül ki, hogy szerepet kap ilyen néven szereplő unokaöccse is. Mindebből látszik, hogy bár a bűnügyi alaptörténet teljesen fiktív, a szerző ebbe a regénybe is komoly kutatómunkát fektetett, még ha ez a mezei olvasó számára talán nem is nyilvánvaló. (Egyébként a beodrai Karátsony-kastély történetéről is sok hiteles információt meg lehet tudni a regényből.) Az információkat óvatosan, főképp párbeszédbe építve adagolja, egy percre sincs az az érzésünk, hogy fitogtatja a műveltségét.

Eleinte úgy tűnik, hogy ebben a könyvben elmarad a magánéleti szál, de aztán a vége felé kiderül, hogy nincs az a bűnügy, amely ne fenyegethetné a nyomozó családi boldogságát. E ponton történik kapcsolódás az első két kötethez, de nem annyira, hogy önálló munkaként ne lenne olvasható. Miután a fő helyszín máshol van, a korabeli Zombor rajza ezúttal kevesebb figyelmet kap benne, bár azért néhány, a korábbi olvasmányokban szereplő épület itt is megjelenik. És persze van a könyvben szerelem, intrika, nyereségvágy, hatalmi túlkapás, zsarolás – mintha csak ma játszódna... Mindezeknek a kor társadalmának csaknem minden rétegének képviselője (arisztokrata, pap, cseléd, paraszt, kocsmásosné, városi hivatalnok, rendőrtiszt stb.) részesevé válik; nem csoda, hogy

a főszereplő elbeszélő azt írja: *a világom darabokra tört*. És ki tudja, talán az a monarchiabeli, félig úri, félig polgári világ csakugyan halálra volt ítélve, bár a benne élők többsége ezt még nem érezte.

A regény lezárása némileg sötétebb az előzőeknél; bár természetesen a bűnügyeket és azok szövevényes hátterét ezúttal is sikerül felgöngyöltetni, a happy end mégsem teljes. Kiderül, hogy az ügyben olyan „érinthetetlen” hatalmasságok is érintettek, akiket olyan egyszerűen nem érhet utol az igazságszolgáltatás, sőt az igazság felderítője került kellemetlen helyzetbe. Ezért van az, hogy visszaemlékezését az elbeszélő Fábrián Marcell már Amerikából írja, ahová családjával együtt kivándorolt. Hogy ez aztán azt jelenti-e, hogy nyomozói pályafutása véget ért, vagy csak új szakasza kezdődik, annak a lehetőségét a könyv lezárása nyitva hagyja.

Ha itt véget ért Hász Róbert kirándulása a krimi világába, azt is meg lehet érteni, elvégre – mint azt tavalyi bajai fellépésén is elmondta – más írói tervei is vannak. Mindenesetre könyveivel bebizonyította, hogy ezt a „könnyű” műfajt is lehet szépírói szinten művelni, és úgy szórakoztatni, hogy az

edukáció és a nyelvi élvezet se lássa ennek kárát. Ha viszont egyszer úgy dönt, hogy van még potenciál Fábrián Marcell alakjában (elvégre még ereje teljében hagyjuk el), akkor szerintem sokan kíváncsian várjuk, mire megy az amerikai gengszterek ellen, vagy épp lesz-e számára visszaút a bomladozó Monarchiába, netán a Trianon utáni Magyarországra vagy Jugoszláviába. Mindegyik forgatókönyvből izgalmas történetek szülehetnek. (Hász Róbert: *Fábrián Marcell és a Hét Nővér*. Kortárs Kiadó, Bp., 2022. 394 oldal) ■

Helyreigazítás

A lapunk január-februári számának 12. oldalán látható kép aláírásába kisebb hiba csúszott. A fotón ugyan valóban egy magyar-jugoszláv megállapodás aláírása látható, de az nem 1940 decemberében Belgrádban, hanem néhány hónappal később, Budapesten készült, hiszen az időközben elhunyt Csáky István helyett külügyminiszterként Bárdossy László látható rajta. A tévedésért olvasóink szíves elnézését kérjük!

Kedves Olvasóink!

Ezúton is felhívjuk figyelmüket a *Bajai Honpolgár-estek* következő előadására, amelyre minden érdeklődőt sok szeretettel várunk! (A részvétel előzetes regisztrációhoz kötött.)

Dinoszaurusz-kutatás

a **Bakonytól Patagóniáig** – **dr. Ősi Attila** paleontológus előadása

Ady Endre Városi Könyvtár, 2023. március 10. 18 óra

További részletek honlapunkon: <https://bajaihonpolgar.hu/honpolgarestek/category/hir/>

Emlékképek Gergely Józsefné Békei Irén hagyatékából 9.

A hópehely

Közzéteszi: Marosvásárhelyiné Gergely Anna

■ December, január, február – ezek a téli hónapok, még akkor is, ha a 21. századi időjárás meg is tréfál bennünket. Ha ritkábban is, de időnként nagy pelyhekben hull a hó, kedves emlék idéződik fel bennem 1935-ből.

Harmadik elemista voltam a Zárdában. Tisztelendő *Mária Violanta* nővér természetismeret órát tartott. Egyszer csak azt vettük észre, hogy nagy pelyhekben szállingózni kezdett a hó. Mi mindannyian ujjongani kezdtünk, s az óra felbomlott rendjét csak nagy nehezen lehetett visszaállítani. Tízpercben szellőztettünk, hogy friss levegőt engedjünk be, de az egyre erősödő szél a hópihéket befújta a terembe. *Violanta* nővér figyelte örömmel, amikor egy-egy hópihéket a tenyerünkbe zártunk. Az apácanővér egyszer csak hozzám fordult:

– Irénke! Menj át édesapádhoz az üzletbe, és kérjél tőle egy nagyító-lencsét!

Gyorsan magamra kaptam a kabát-

tomat, és átszaladtam a *Békei Optika* feliratú boltba, amely a mai Erste Bank bejárata mellett volt. (Időközben a bank is elköltözött a *Tóth Kálmán térről* – a szerk.) Apám, *Békei Sándor* optikus nemcsak szemüvegekkel foglalkozott, hanem orvosi műszereket és fényképezési anyagokat is árult, természetesen voltak nagyító lencsék is. Gyorsan elhadartam, hogy mi a jövelem célja, mert mondanom sem kell, apám nagyon meglepődött, hogy tanítási időben én nem az iskolában vagyok.

– Csak egyet kér? Hányan vagytok az osztályban? – kérdezte apám, hiszen ő mindenféle nagyítót tartott: kicsit, nyelest, még szálolvasót is, amelyen a legkisebb dolgokat is látni lehetett.

Apa elővett egy dobozt és belerakott többfélét, hiszen mi húsnál is többen voltunk.

A ropogós havat örömmel taposva szaladtam vissza a Zárdába. Félttem, hogy mire odaérek, eláll a hóesés. Tisztelendő *Mária Violanta* nővér meglepődött, amikor

felnyitotta a dobozt, és mindannyiunknak adott egy-egy nagyítót.

– Gyerekek! Nyissátok ki az ablakokat, fogjatok egy-egy hópihéket, és vizsgáljátok meg a lencsék alatt. Mialatt mi boldogan nézegettük a kis hópehely kristályos szerkezetét, az apácanővér felrajzolta a táblára és bennünket is arra biztatott, hogy amit láttunk, azt rajzoljuk le a füzetünkbe.

Nagyon boldog voltam, amikor láttam osztálytársaim arcán az örömet és az ámulatot, amit egy aprócska, könnyen olvadó csoda jelentett. Az óra végén visszaraktuk a nagyítókat a dobozba, és diadalittasan vittem vissza az üzletbe.

Mária Violanta nővér egy kis papírra ráírta: „*Békei Úr, köszönöm! Nagyon sokat segített nekem a kislányok tanításában, hiszen ők maguk tapasztalhatták meg az élővilág hihetetlen szépségeit!*”

Nekem azóta is ez a történet jut eszembe, amikor az ablakon át meglátom, milyen nagy pelyhekben hull a hó, és beborítja a tájat. ■

Böjt kezdetén

Szünder Dezső

■ Szinte még csak most álltunk fel a rácsonyi asztal mellől, ünnepeltük 50. születésnapomat, farsangi bála mentünk, vasárnaponként pedig fánkokat sütöttünk, és máris itt a február és – reményeim szerint – a téli, sötét időszak vége.

A *hamvazószerda* (a farsang zárása) valaminek a kezdete is: a húsvétig tartó, 40 napos, nagypéntekkel záruló böjti időszaké. Ennek elsősorban katolikus vallásgyakorlók közt van nagy jelentősége, de alighanem mindenki hallott már róla: a lényege a bűnbánat és a húsvétra való előkészület. Azért épp 40 napos, mert a számnak a Szentírásban több helyen is nagy a jelentősége (a zsidók 40 napig vándoroltak a pusztában, 40 napig tartott a vízözön stb.)

Az ilyen szokásokat 40-50 évvel ezelőtt még szinte bűnnek számított megszegni. Modern, felgyorsult világunk, megváltozott munkatempó és -rendünk sem minden esetben támogatja a hagyománytisztelet különféle formáit. Aki azonban szeretné, valamiképpen minden bizonnyal ma is megtalálja a módját.

30-40 évvel ezelőtt a böjt szó a húsos ételek kerülését jelentette egy adott napon, esetleg a hét egy napján (leginkább pénteken). Azóta nagyot fordult a világ, és bármennyire is lehetetlen, a sokszor vaskalaposnak bélyegzett katolikus egyház is átszabta a „böjti kabátot”. A felvilágosult, modern ember is böjtöl, legfeljebb nem ilyen módon fejezi ki – már ha egyáltalán nevezi valahogy. A modern táplálkozástudomány azt hirdeti, hogy időszakosan nem árthat egy-egy olyan nap, amikor az ember kevesebbet eszik, nem fogyaszt húst, és lemond a nap mint nap használt élvezeti cikkekről. A szervezetnek is kell a pihenés, regenerálódás. Manapság, amikor minden tizedik ember vegetáriánus, ilyen-olyan érzékenységgel küzd, érdekes is lenne azt állítani, hogy csak az a böjt, ha az ember nem eszik húst. Ebben az esetben egy vegetáriánusnak ugyanis soha nem kellene lemondania semmiről – ugye, ennek így semmi értelme nem lenne?

Én ma a böjt értelmét abban látom, hogy bizonyos napon (vagy a 40 napos böjt idején akár minden nap) mondjunk le valamiről, ami nagy áldozatot jelent. Ha a hét minden napján húst eszem, akkor arról; ha szeretem az édességet, akkor pedig arról – mindenki találja meg azt az időszakban, ami számára a legmegfelelőbb. Böjtölni (önmegtartóztatni) sem csupán étellel, itallal lehet. A lényeg, hogy az ember egy számára kedves dologra

tudjon nemet mondani. (Például nem megyek el ebben az időszakban a haverokkal szórakozni.)

No, de vissza a tányérhoz... Volt az életemnek olyan fél éve, amikor kényszerűen nemet kellett mondanom a húsról. Akkor megtapasztalhattam, amit soha nem gondoltam volna: bizony hús nélkül is lehet élni, főzni, nem is akárhogy! Minden csak lelemény, kreativitás kérdése. Vegetáriánus persze nem lettem, valószínűleg nem is tudnék: a kiegyensúlyozott táplálkozáshoz szerintem a megfelelő mennyiségű és minőségű hús éppúgy hozzátartozik, mint a rendszeres zöldségfogyasztás.

E havi receptünk a kétkedőknek szól: akiknek meggyőződése, hogy a hús nélküli ételt *köret*-nek hívják; akik nem tudnak meglenni hús nélkül, illetve azoknak is, akiknek már csak egy utolsó lökés kell ahhoz, hogy – ha nem is minden nap – el tudják képzelni az étkezésüket és az életüket hús nélkül. Bár cikkünk megjelenése épp a nagyböjt időszakára esik, az étel egyáltalán nem böjti, nem is szegényes – csak épp húst nem tartalmaz. Színt, illatot, ízt, kreativitást, ötletességet viszont annál többet! Én nagyon szerettem, remélem, nem leszek vele egyedül.

Mielőtt belemerülnénk a receptbe, essék néhány szó a *curry*ről. A szót e formában írva a briteknek köszönhetjük, akik két egymástól független indiai kifejezésből „honosították”. A *kari* Dél-Indiában népszerű fűszernövény, míg a *karhi* édes-savanyú szósszal készült nyugat-indiai étel. A *curry* a „*kari*” tamil eredetű szó egyszerűsített változata, de napjainkban gyűjtőfogalommá vált: minden keleti fűszerezésű, szószos ételt így hívunk, bár ilyen nevű fűszer is létezik. Viszont a nálunk kapható sárga színű, jellegzetes illatú fűszerkeverék Indiában nem létezik. (Európában a *curry* szó leginkább keveréket jelöl.) A napjainkban a boltban kapható keveréket brit gyarmatosítók fejlesztették ki, hogy segítségével utánozhassák az indiai ízt; karilevet viszont nem is tartalmaz. Legfőbb alkotóelemei a római kömény, kurkuma, és a csilipaprika. A három fő alkotóelem mellett a *curry* az alábbi fűszereket tartalmazhatja: édeskömény, fahéj, különféle borsok keverékei, kömény, paprikafajták,

gyömbér, kardamon, koriander, sáfrány, mák, szegfűbors, szegfűszeg, szerecsendió – és ez csak az általunk ismert *curry* keverék. Az indiaiak 25-30-féle fűszerből állítják elő a hamsíthatlan *curry* aromatát, a fűszereket pedig nem a boltból, zacskóból veszik elő, hanem frissen, ételkészítés előtt őrlik, majd adagolják az ételbe.

Fűszeres, vegán *curry*

Hozzávalók: 4 db közepes krumpli meghámozva, darabolva, sós vízben félpuhára főzve, 2 evőkanál olívaolaj, 1 közepes vöröshagyma apróra vágva, 3 gerezd fokhagyma apróra vágva vagy reszelve, 1 evőkanál római kömény, só és Cayenne-bors ízlés szerint (utóbbival óvatosan, nagyon erős!), 4 teáskanál *curry* por, 4 teáskanál garam masala (illatos fűszereket is tartalmazó *curry*), 2 teáskanál reszelt gyömbér, 1 evőkanál só, 400-400 g konzerv aprított paradicsom, csicseriborsó konzerv, fagyasztott zöldborsó, kókusztej.

Edényben olajat melegítünk, lassú tűzön megdinszteljük benne a vöröshagymát, megszórjuk római köménnyel, borssal, Cayenneborssal és a *curry* porral. Ezután hozzáadjuk a fokhagymát és a gyömbért. Utána sorban jöhet bele a többi hozzávaló: paradicsom, csicseriborsó, zöldborsó, krumpli. Sózzuk, hozzáadjuk a garam masalát és legvégül a kókusztejet. 10 perc lassú főzés, rotyogtatás után készen is vagyunk. Tálaljuk rizsszel, barnarizzsel vagy bulgurral – én most utóbbit választottam. Italként pedig bátran válasszunk hozzá egy pohárka édes fehérborral, a keleti ételekkel nagyon szép harmóniát alkot. Jó étvágyat! ■